

Pukovnik **Demanz**

GERILA¹⁾

Autor je pristupio ovoj temi sa dva aspekta, istoriskog i aktuelnog. On na početku svojih razmatranja konstatuje da izvesni pisci izjednačuju gerilu sa subverzivnim, ideološkim, revolucionarnim ratom. Dok jedni prikazuju gerilu kao primitivnu formu borbe — još od najstarijih vremena — protiv osvajača, drugi je ističu kao aspekt marksističko-lenjinističke strategije. Autor je lično mišljenja da je gerila oblik vojnih dejstava koji se može primeniti u svim vrstama rata. Nju karakterišu dejstva malih, fluidnih, vrlo pokretljivih odreda, koji se koriste širokom inicijativom u cilju fizičkog i moralnog iscrpljivanja protivnika. Gerila se ne ograničava na osvajanje ili čuvanje teritorije, a usvaja logističku organizaciju prema potrebi i svojim mogućnostima.

Zatim, autor razmatra uslove u kojima može doći do gerile. Kao prvi, on navodi opoziciju jednog dela stanovništva prema postojećoj vladi (legalnoj ili nametnutoj od strane okupatorskih vlasti). Međutim, gerila može otpočeti, odnosno nju može podržati i sopstvena vojna komanda u vezi sa svojim operacijama na frontu. U tom slučaju se gerila može sprovesti ili unutar operativnog rasporeda na frontu ili u pozadini protivnika, i to od strane delova regularne vojske, ili, pak, na delu nacionalne teritorije koju je neprijatelj okupirao. Tada se gerilski rat izvodi u obliku sadejstva između partizana i delova regularne vojske.

Pre prelaska na kraći istorijski osvrt samog razvoja gerile, autor preporučuje oficirima francuske armije da dobro upoznaju različite aspekte gerile s obzirom da bi se eventualan budući sukob mogao

karakterisati obimnijim gerilskim dejstvima.

U doba galskih osvajanja, taktika uznemiravanja i »popaljene zemlje« zadržavala je dosta mulka Rimljanima. Ta galska taktika sastojala se u tome da se neprijatelju ne dozvoli otvorena bitka, već da se on napada manjim grupama konjanika. Legija se kretala u zbijenom poretku, vrlo sporo, izlažući se gubicima od malih prepada, takoreći sa svake strane i iza svakog drveta. To je bila taktika neprestanog praćenja neprijatelja koji odstupa, odnosno vrebanja onih koji zaostaju po putevima, kao i snabdevača jedinica. Pri ostupanju paljena je žetva na pravcu povlačenja.

Po nekim mišljenjima, gerila nije postojala u Srednjem veku zbog preimućstva koje je oklop pružao vojniku. Autor je mišljenja da je već sama feudalna organizacija, sa utvrđenim zamkovima i stalnom vojskom, onemogućavala subverzivna dejstva.

Tek krajem XVII i početkom XVIII veka stvaraju se uslovi za partizanski rat. Tako je Evgenije Savojski bio primoran da 1708. godine napusti opsadu Tulona uglavnom zbog stalnih borbi iz zaseda koje su izvodili okolni seljaci. Od tog vremena vojni stručnjaci počinju da se interesuju za »mali rat«. U toku rata za austriško nasleđe, provinciska i mađarska milicija, na poziv Marije Terezije, izvodile su partizanski rat koji je pričinjao velike teškoće francuskim i pruskim snagama, a umnogome olakšavao dejstva regularne armije.

Godine 1792 pruska armija od 42.000 vojnika vratila se iz Francuske prepolovljena zahvaljujući neprijateljskom držanju stanovništva.

Autor ističe da je gerila, u današnjem njenom značenju, tek početkom XIX veka, naročito u Španiji protiv Napoleona, doživela ne samo svoje vatreno krštenje,

¹⁾ La guérilla, par le colonel Demange, *Revue militaire générale*, Francuska, februar, maj 1960.

zemlje i na taj način zaštićuje bogatstvo nacionalne teritorije. Raznim obaveštajnim podacima gerila može vrlo korisno da pomogne i nacionalnoj ili savezničkoj komandi, a može isto tako i da pripremi uslove za operacije na frontu, učestvujući delimično u njima. U tom slučaju gerila djeluje na bokove i u pozadini protivnika.

Autor iznosi osnovne crte koje karakterišu gerilska dejstva. Ona se, uglavnom, brzo izvode, ograničenog su obima i ispoljavaju se u mnoštvu sitnih i manjih borbenih akcija koje se bržljivo koriste kako u vojničkom tako i u psihološkom smislu. Glavni i imperativni uslov za uspešno razvijanje gerilskog rata predstavlja podrška naroda. Ova se podrška, koja narod izlaže teškim represalijama, može zasnivati samo na velikim idejama kao što je vera u pravednost borbe, kombinovana sa patriotizmom ili jednom solidno razvijenom ideologijom. Autor kaže da gerila može otpočeti i na taj način da se delovi regularnih jedinica ostate u pozadini protivnika, ili da se spuste vazdušnim putem. Takve jedinice, predstavljajući jezgra za partizanske snage, mogu pokrenuti »mali rat«. Međutim, to nije gerila u svojoj »narodnoj« formi.

Dalje autor ističe ulogu zemljišta u izvođenju gerilskih dejstava. Ono treba da je savršeno pogodno, kao što su ispresecani rejon, pošumljene i barovite oblasti, odnosno da je teško prohodno za motorizaciju. Autor deli zemljište na polazne rezone — zone za napad, koji su obično u blizini napadnih objekata, i na zone prikupljanja, koje su udaljenije i obezbeđuju uslove za odmaranje, snabdevanje i uvežbavanje.

Za gerilska dejstva veliki značaj ima obaveštajna služba. Ova služba je značajna i za samo obezbeđenje gerilskih jedinica. Obaveštajna mreža treba da bude tako postavljena da ostane u dubokoj tajnosti pod svim uslovima, ali da obezbeđuje nadzor nad svakim naseljenim mestom, svakom komunikacijom, da ulazi u sve vrste službi postojeće administracije i da onemogućuje infiltraciju u sopstvene redove. Ahilovu petu ove službe predstavljaju agenti za vezu, koji su za nju »pravo poštansko sanduče«.

Jedan od stalnih imperativa gerile je iznenađenje. Gerila se »ne može uhvatiti«, ona ne vodi odbranu, već iščekava. Strategija gerile zasniva se na odnosu 1 : 10, a taktika 10 protiv 1.

Gerilske jedinice, po prirodi pokretne i fluidne, moraju biti sastavljene od boraca izvršnih fizičkih kvaliteta: jakih, izdržljivih, brzih i čuljivih, koji savršeno znaju da koriste oružje i zemljište kako danju tako i noću. Kod gerilskih jedinica nije toliko važan broj koliko kvalitet. Naoružanje i oprema gerilaca moraju biti strogo prilagođeni njihovim zadacima, što znači da treba da budu male zapremine i težine, a velikih mogućnosti. To je potrebno zbog toga što se pokreti i borbe gerilaca izvode pešice i van puteva, i zato što treba bezgavati svako njihovo opterećivanje. Materijal kao što su lako automatsko oružje, lake radio-stanice, jaki eksplozivi, protivpešadiške mine i protivtenkovske granate, obično se ne nalazi »kod civila«.

Autor podvlači značaj komandnog kadra kod gerile i konstatuje da će ona vredeti onoliko koliko vrede njene starešine na raznim stepenima komandovanja. Da bi uspešno mogao da komanduje gerilskom jedinicom, njen starešina treba da raspolaže nizom naročitih osobina: političkih, psiholoških, da poznaje sredinu i šta utiče na njen moral, da ima smisao za disciplinu, visoko shvatanje značaja i opravdanosti postavljenih zadataka i široku inicijativu pri njihovom izvršavanju. Pred gerilske starešine se postavlja kao poseban zahtev održavanje stalnog dodira sa potčinjenima kako bi ih što bolje upoznali i obezbedili krajnju poslušnost.

Veoma su raznovrsni zadaci i ciljevi gerilskih jedinica. Zato je dužnost starešina, ističe autor, da odmere svoje mogućnosti u odabiranju ciljeva dejstva. Kad gerila sadejstvuje sa snagama na frontu, onda će ona izvršavati one zadatke koji se ne bi mogli sigurno izvršiti na drugi način (projektilima, vazdušnim desantima itd.). Za važnije zadatke biće potrebno privremeno sjedinjavanje više gerilskih jedinica, pri čemu će se poštovati princip: »odvojeno se kretati, a skupno dejstvovati«. Autor naglašava da je isto tako važno odabirati takve zadatke koji jedinici obezbeđuju uspeh. Nikada jednoj gerilskoj jedinici ne treba davati zadatak čuvanja ili zauzimanja teritorije, niti frontalnog suprotstavljanja regularnim snagama protivnika. Zadaci su različiti već prema tome da li se dejstvuje u dubokoj ili bližoj pozadini neprijatelja, pa prema tome oni mogu imati više ili manje strategijski odnosno taktički značaj.

Što se tiče unutrašnje organizacije gerile, autor ističe da jedna gerilska jedinica ne može biti manja od 20—30 ljudi, odnosno najviše do 150. Ljudstvo se unutar jedinice deli na tri elementa: za obaveštavanje i vezu, za obezbeđenje i snabdevanje — kao ešelon službi i, najzad, na čisto operativni (borbeni) deo. Za svaku akciju obrazuju se specijalne ekipe: za udar, za obezbeđenje (bliže i dalje), za izvlačenje i rezervu.

Naoružanje gerilaca je uglavnom individualno i obuhvata: hladno oružje (nož i bajonet), karabin, mitraljetu, ručne i pušćane granate, snajperku i bacače. U obzir dolaze i mitraljezi i puškomitraljezi, ali u daleko manjem obimu nego kod regularnih jedinica. Takođe je potrebno imati radiosredstva kako za unutrašnje (laka) tako isto i za spoljne veze (jača).

Autor zamišlja gerilu kao pomoćno sredstvo u borbi, ali naglašava da je njena snaga neosporna ako se spoje neophodni (odgovarajući) faktori: moralna snaga, podrška naroda, spoljna podrška i povoljne zone dejstva. Snaga gerile će rasti paralelno sa razvojem sredstava za vođenje rata. Postoji mišljenje da gerila predstavlja za ratnu veštinu takvu novinu koja se čak može uporediti sa postojanjem atomske bombe. No, bez obzira na razna mišljenja, autor zaključuje da je gerila postala integralni deo modernog rata.

Gerila, po njegovom mišljenju, ipak, donosi bedu i patnju i ogromne gubitke u ljudstvu i materijalnim dobrima, zbog eventualnih represalija od strane protivnika. Autor shvata izvesne ljude koji osećaju odvratnost prema takvom sredstvu odbrane kao što je gerila. Gerila, ipak, ne predstavlja stvar za sebe, ona je samo proizvod rata koji već po svojoj prirodi sadrži u sebi elemente nasilja, svireposti i bede. U današnjim okolnostima narod se nalazi u dilemi: ili preživeti, ili poginuti, ili potonuti u krajnje ropstvo. Prema tome, kad se jedan narod nađe u takvoj situaciji da je lišen svoje prirodne odbrane, tj. da je obmanut u očekivanoj zaštiti, on će se, po mišljenju autora, dočepati svega onog što mu bude pri ruci. No bez obzira na određene rizike, autor ukazuje na opasnost od čekanja da protivnik, okurirajući zemlju, prvo postane gospodar situacije, pa da se tek onda or-

ganizuje otusudna odbrana. Tada će bilo kakva pomoć iz inostranstva biti isuviše kasna. No, ako bi legalna vlast uspeła da kombinuje gerilu sa dejstvima svojih regularnih snaga, onda bi gerila mogla da do maksimuma razvije svoju moć.

Međutim, i samo postojanje priprema jedne zemlje za partizanski rat, kao činjnice koja se ne može ignorisati, stavila bi do znanja potencijalnom agresoru rešenost naroda i njegovu odlučnu volju da se bori za svoj opstanak. To bi onda predstavljalo snažan faktor za »odvraćanje« od rata, isto onako kao što predstavља posedovanje atomske bombe. U vezi s tim autor se pita da li bi francusko stanovništvo 1940 godine pošlo putem iskušanja i bede da je znalo da će jednoga dana imati mogućnosti i sredstava za ponovno vođenje borbe. Zato on ističe, kao svoj zaključak, da je danas ideja preventivne organizacije gerile u nacionalne svrhe sve više prihvatljiva.

Pre svega, ističe autor, treba shvatiti da se ne može računati sa spontanom otpočinjanjem gerile u početku jednog sukoba. Ne postoji mogućnost da se početni neuspesi nadoknade sredstvima gerile. To je samo mit »gomilek«, kako je govorio general Žako. O sudbini zemlje u početnim dejstvima odlučivaće regularne snage koje se brane, a gerila u tome može dosta da pomogne.

Autor smatra da bi se mogla prihvatiti tvrdnja da se narodni ustanak ne bi mogao izvesti u zemlji sa solidnim društvenim institucijama, snažnim vojnim aparatom, ukoliko oružane snage te zemlje nisu pretrpele teške udare. No, da bi takav ustanak postao mogućan i imao povoljne izgledе na uspeh, potrebno je da čitava stvar bude ranije dobro pripremljena. Ta bi priprema morala biti svestrano široka kako u materijalnom tako i u moralnom pogledu. On je mišljenja da nije lako dobiti dobrovoljce koji će prihvatiti tolike žrtve i opasnosti, ako ne postoji jedna jaka duhovna snaga u narodu.

Polazeći od svih izloženih postavki, autor smatra da priprema »nacionalne« gerile u Francuskoj predstavlja odličnu organizaciju odbrane protiv svih pokušaja neprijatelja da otpočne sa subverzivnim dejstvima.

P. L.

Satonef

VAZDUŠNODESANTNE TRUPE U ATOMSKOM RATU¹⁾

U početku članka pisac navodi da je ovaj mladi rod, stvoren uoči Drugog svetskog rata, uspeo da zahvaljujući svom brzom razvitku, učestvuje u većini odlučujućih bitaka u toku Drugog svetskog rata i da je to iskustvo omogućilo pobjedničkim armijama da izrade doktrinu upotrebe vazdušnodesantnih snaga.

Pisac zatim konstatuje da su iskustva vazdušnodesantnih snaga francuske armije u toku rata u Indokini potvrdila osnovne linije usvojene doktrine i olakšala dalju razradu njihove upotrebe, organizacije komandovanja i logističke (pozadinske) podrške.

Pisac opovrgava mišljenje da u eventualnom atomskom sukobu neće biti uslova za postojanje i upotrebu vazdušnodesantnih jedinica. Po njegovom mišljenju, u novim uslovima, pored dosad postojećih, dva nova činioca uslovljavaće upotrebu vazdušnodesantnih snaga. Prvi je više specifičan za ove jedinice i sastoji se u razvitku sredstava za spuštanje na zemlju, a drugi se odnosi na sve oružane snage i manifestuje se u promeni načina vođenja rata kao posledice pojave nuklearnog oružja i subverzivnog rata.

Glavne karakteristike ratnih dejstava u novim uslovima naročito na evropskom ratištu — koja bi se po njegovom mišljenju sastojala u brzom stabilizaciji zona dodira protivnika (jer će suočene snage postati nesposobne za dejstvo usled razaranja u njihovoj pozadini), nepostojanju neprekidnih frontova i njihovom zamenjivanju odbranbenim zonama, »na čijim bi se prilazima vodili partizanski, gerilski i subverzivan rat«, nastojanju da se ishod rata postigne putem »političko-vojnog infiltriranja« i potkopavanjem pozadine protivnika — zahtevaće masovnu upotrebu vazdušnodesantnih jedinica.

Polazeći od konstatacije da su karakteristike vazdušnodesantnih operacija povezane, u svim fazama manevra, sa karakteristikom transportne avijacije, pisac analizira njen razvoj. On smatra da se zasada glavni način upotrebe vazdušnodesantnih jedinica sastoji u njihovom spuštanju padobranima. Avioni za prevoz ljudstva i materijala koji se spuštaju padobranima, učinili su u toku posleratnog perioda veliki napredak, s jedne

strane, u pogledu akcionog radijusa (uvođenjem aviona C. 130 u upotrebu akcionim radius ču se udvostručiti, pod uslovom da lovci pružaju efikasnu zaštitu za čitavo vreme leta transportnih aparata), a sa druge, u pogledu korisnog opterećenja (uvođenjem aviona C. 119 i C. 130 ono se povećava pet odnosno deset puta u odnosu na avion C. 47 iz doba Drugog svetskog rata).

Spuštanje padobranom u uslovima savremene tehnike i naoružanja ima, po mišljenju pisca, izvesne negativne strane. Tako, naprimer, izvanredno je skupo u odnosu na osrednji učinak, zatim prilično ograničeno, pogotovu ako je u pitanju materijal veće težine; avioni koji služe za spuštanje padobranima zavise od funkcionisanja svih službi, što je vrlo osetljivo pitanje u atomskom ratu itd.

Dalje se u članku navodi da sadašnji razvoj vazduhoplovne tehnike omogućuje da se spuštanje padobranom postepeno zameni jurišnim aerotransportom (iako je ovaj još uvek ograničen u pogledu doleta, brzine i korisnog opterećenja), zahvaljujući uvođenju raznih tipova jurišnih transportnih aviona, kao i srednjeg i teškog helikoptera.²⁾

Korišćenje novih tipova aviona i helikoptera omogućuje ukrcavanje i iskrcavanje jedinica i materijala na malim i na brzu ruku urednim terenima i na taj način stvara nezavisnost od stalne infrastrukture.

Međutim, jurišni transport je, po mišljenju pisca, još uvek ograničen potrebom da se bar na brzu ruku uredi poljetno-sletna staza (pista) za spuštanje transportnog aviona, kao i osetljivošću helikoptera u odnosu na protivavionsku odbranu. Zato će se, kako navodi pisac, spuštanje padobranom koristiti naročito prilikom spuštanja na zemlju prvih borbених elemenata, koji treba da omoguće spuštanje ostalih snaga jurišnim avio-transportom i helikopterima.

Imajući u vidu sredstva za vazdušni transport, pisac predviđa dva osnovna vida dejstva vazdušnodesantnih snaga:

²⁾ Američki helikopter P. H. 21 prenositi teret od 2,5 tona na 400 km, slično *Dakoti*, a helikopter P. H. 16 će moći da nosi teret koji nosi, naprimer, *Nord 2501* (5 tona na 500 km).

¹⁾ Les troupes aéroportées en guerre atomique, par Chateaufneuf, *Revue militaire générale*, Francuska, jul 1958.

— operacije uz primenu helikoptera i lakih jurišnih transportnih aviona, koje bi, zbog malog akcionog radijusa aparata, bile malog obima i uglavnom imale taktički značaj;³⁾

— operacije uz primenu teških jurišnih transportnih aviona, koje bi, s obzirom na akcioni radijus aparata, omogućavale kako rastresiti raspored zona za poletanje, tako i napad na daleke ciljeve i koje bi pretežno bile strategiskog karaktera.

U drugom delu pisac razmatra osetljivost vazдушnih desanata na dejstvo nuklearnog naoružanja i ukazuje na najceļišodniji način atomske podrške vazдушnodesantnih jedinica. On smatra da atomska pretnja može da ima uticaja na dejstvo vazдушnodesantnih jedinica u svim fazama njihovog manevra. U polaznim rejonima su vazдушna i vazдушnodesantna infrastruktura naročito osetljive na atomsko dejstvo. Zato pisac smatra da korišćenje aviona i helikoptera omogućuje da se poveća broj rejona za ukrcavanje, predviđajući ih i za najmanje jedinice, kao i da se ovi rejoni rastresitije rasporede. On je mišljenja da dejstvo atomskog oružja na vazdušni desant u letu nije precizno, ali da ga ipak treba uzeti u obzir i da se zbog toga umesto glomaznih vazдушnih transportata treba koristiti nizovima samostalnih »aparata«. Pritom on ističe da je vazдушnodesantni mostobran, naročito u prvim časovima posle iskrcavanja, najosetljiviji na atomsko dejstvo i da korišćenjem prostranih zona za iskakanje ljudstva i prijem i spuštanje materijala treba ublažiti tu opasnost.

Rezimirajući uticaj atomske opasnosti na dejstvo vazдушnih desanata, pisac konstatuje da će se veća vazдушnodesantna dejstva moći odvijati samo u oblastima gde je sistem neprijateljskog nadzora i otkrivanja slab i redak, da će se dejstva manjeg obima morati odvijati u okviru samog neprijateljskog taktičkog rasporeda i da novi uslovi zahtevaju dejstvo vazдушnog desanta na široj površini i na takav način koji neprijatelju ne stvara mogućnosti za atomska dejstva.

Pisac smatra da sopstveno atomsko oružje u podršci vazдушnodesantnih jedinica treba, pre svega, koristiti za dejstvo po

neprijateljskoj avijaciji u rejonima baziranja i za pripremu vazдушnodesantnog juriša, kao i za uništavanje neprijateljske odbrane u rejonima iskrcavanja. On smatra, takođe, da se sama atomska pretnja, koja primorava neprijatelja da vrši rastresiti raspored, povoljno odražava na međusobni odnos snaga.

U trećem delu, o prilagodavanju vazдушno-desantnih operacija nuklearnom i subverzivnom ratu, pisac ističe da će vazдушnodesantna dejstva, bez obzira na obim, dobijati, uglavnom, sve više karakter partizanskih, gerilskih i subverzivnih akcija u pozadini neprijatelja, da će se sve više izvoditi noću, da vazдушnodesantni mostobrani neće više biti tako kruti kao u toku Drugog svetskog rata, nego da će se vazdušni desant, posle spuštanja na zemlju i rastresitog raspoređivanja, infiltrirati u neprijateljski raspored i brzim dejstvom nastojati da izvrši svoj zadatak.

U ovom delu pisac obrađuje i mogućnosti izvođenja vazдушnodesantnih operacija raznog obima i cilja u uslovima vođenja nuklearnog rata. On smatra da će strategiske vazдушnodesantne operacije krupnim snagama i sredstvima biti moguće, uglavnom, u uslovima neznatnih atomskih mogućnosti neprijatelja, ili kada on možda još nije dovršio sistem kopnene i vazdušne odbrane (u početku sukoba vazдушnodesantne snage bile bi podesnije zbog svoje strategiske pokretljivosti, slobode u izboru rejona spuštanja i sposobnosti za iznenadno dejstvo). Pisac je mišljenja da će se kod ovih operacija verovatno najduže još koristiti spuštanje padobranima, potpomognuto aerotransportom od jednog do drugog uređenog terena, pri čemu bi se koristili svi tipovi modernih transportnih aviona.

Pisac je mišljenja da će se vazdušni desanti taktičkog obima pripremati i izvoditi za račun kopnenih snaga na nivou armije i da će poprimati različite forme dejstva: vazдушnodesantni prepadi, održavanje nesigurnosti u bliskoj pozadini neprijatelja, neposredna eksploatacija napada ili protivnapada uz podršku atomskih projektila male ili srednje jačine, zatvaranje atomske breše, teritorijalna unutrašnja odbrana u uslovima prekida kopnenih komunikacija itd. Za njih bi se najviše koristili laki jurišni avioni i helikopteri, a izvodili bi se sa baza koje bi se nalazile u zoni koja spada u nadležnost odgovarajućeg komandovanja.

³⁾ Ovi bi desanti polazili iz rejona što bližih liniji neposrednog dodira, kako bi se što efikasnije iskoristio akcioni radijus aviona.

Partizanskom i gerilskom dejstvu jedinica, prebačenih vazдушnim putem, koje bi u pozadini neprijatelja izvršavale razne »vojničke i političke zadatke«, pisac pridaje ogroman značaj. On smatra da ova dejstva u početku ne bi bila čvrsto vezana za određeno zemljište, niti za stvaranje »mostobrana«, nego da bi njihov osnovni cilj bio organizovanje gerilskog pokreta u zoni koja je povoljna za takav razvoj. Vazdušnodesantne jedinice bi služile kao aktivna jezgra za gerilce koji bi se regrutovali na licu mesta.

U drugoj fazi bi se prešlo na stvaranje »političko-vojnih baza« (slobodnih teritorija) u prostranim geografskim zonama, u kojima neprijatelj ne bi mogao da koristi atomsko oružje usled nepostojanja rentabilnih ciljeva, odnosno ciljeva dovoljnog obima. Docnije, kako pisac predviđa, dolazak teškog naoružanja vazдушnim putem omogućio bi da se pređe na taktičke i strategijske operacije, da se vrše upadi u neprijateljsku pozadinu ili čak preduzimaju operacije sa obrnutim frontom.

Na kraju pisac razmatra problem formacije vazdušno-desantnih jedinica. Konstatujući da vazdušnodesantne jedinice ne treba da budu obrazovane po ugledu na formacije KoV, s obzirom na njihove različite zadatke, sredstva i borbene postupke, on podvlači da obrazovanje vazdušnodesantnih jedinica mora da leži na »međusobno zamenljivim pionima«, spo-

sobnim da vode samostalna dejstva, koji se skladno mogu integrirati u veću celinu, zatim na jedinicama iz opšte rezerve i kombinovanim, na stalnim štabovima koji su u stanju da pripremaju i rukovode dejstvima borbenih grupa. Pisac smatra da borbeni grupa veličine 1.500—1.700 ljudi, obrazovana na bazi petorne podele, sa zadatkom podrške i izviđanja, treba da bude taj »osnovni pion«.

Na stepenu armije, po njegovom mišljenju, treba da postoji padobranska brigada koja bi u svom sastavu imala dve borbene grupe i elemente za podršku i komandovanje.

Vazdušnodesantna divizija bi mogla da postane i jezgro snaga namenjenih za strategiska dejstva, te ne bi trebalo da ima stalnu formaciju.

Pisac smatra da bi formacije u jačini borbene grupe, koje bi dejstvovale sa decentralizovanim podgrupama, mogle da vode partizanska i gerilska dejstva.

Završavajući svoje izlaganje, pisac zaključuje da nuklearni rat ne osuđuje vazdušnodesantne snage na iščekavanje. Naprotiv, paralelno sa razvojem atomskog naoružanja, sve brži tehnički razvoj pružiće vazdušnodesantnim trupama sredstva da se prilagode i suprotstave surovim uslovima atomskog rata i da postanu što manje zavisne od suviše osetljive infrastrukture i kabastog materijala.

E. D.

Potpukovnik **Enco Fasanotti**

O UPOTREBI SAMOHODNE PROTIVAVIONSKE ARTILJERIJE¹⁾

U uvodnom delu članka pisac ističe da je uloga samohodne protivoklopne artiljerije u atomskim uslovima veća nego što je to bila dosada i da će ona i dalje biti najpogodnije sredstvo za borbu protiv tenkova — najpogodnijeg korisnika efekata atomskih eksplozija.

Poslednjih godina, po mišljenju pisca, naročito je poboljšan kvalitet protivoklopnih oruđa. Pojava protivoklopnog vodenog projektila SS-10 (u naoružanju francuske armije) predstavlja značajan napredak u oblasti tog naoružanja, ma da se smatra da on ne može da zameni po-

stojeća samohodna protivoklopna oruđa, uglavnom, iz dva razloga: prvo: protivoklopnii vodeni projektil se ispaljuje i vodi sa nezaklonjenog mesta (prostora), pa je posluga stalno u opasnosti da bude uništena; drugo, samohodno protivoklopno oruđe može da vodi borbu i u kontaminiranim rejonima, što nije slučaj kod vodenog protivoklopnog projektila. Iz ovog se zaključuje da će samohodno protivoklopno oruđe ostati i dalje najvažnije i najpokrretnije sredstvo protivnapada, naročito kada je reč o rejonima koji su nepristupačni drugim sredstvima, odnosno o najkritičnijim momentima.

Pisac naglašava da će se možda u bliskoj budućnosti pojaviti tenkovi naoružani vodenim projektilom umesto uo-

¹⁾ Sintesi d'impiego dell'artiglieria controcarri, Ten. Col. Enzo Fasanotti. *Rivista militare*, Italija, april 1960.

bičajenog topa, ali da danas još nije poznato da li se i u kom obimu radi u tom pravcu.

Kod organizacije protivoklopne odbrane (POO) osnovno je, po mišljenju pisca, uskladiti upotrebu svih protivoklopnih sredstava, kao i koristiti prirodne i veštačke prepreke svih vrsta. Prema tome, POO se zasniva u prvom redu na manevru sredstvima, koja treba koristiti, prilagodavajući ih zemljištu, u borbi protiv tenkova, tj. sredstava sa izrazito ofanzivnim karakteristikama.

U uvodnom delu članka se ujedno ističe da POO zahteva čvrsto i sasređeno komandovanje kako bi ona bila u stanju da se suprotstavi dejstvima kod kojih se pravci napada i borbeni poreci vrlo brzo menjaju. Svaka odbrana, ističe pisac, treba u prvom redu da bude protivoklopna, što naročito važi na tenkoprodnom zemljištu, u kom slučaju sve postupke i mere treba podrediti ovom zahtevu.

POO je veoma složena organizacija koja zahteva duboku i pažljivu studiju mnogobrojnih i osetljivih problema. Greške u organizaciji (bilo da se odnose na necelishodno uređenje minskih polja, bilo na nepravilnu podelu protivoklopnih oruđa) veoma se teško mogu ispraviti u toku same dinamike borbe.

Na osnovu zamisli komandanta združene jedinice, pitanja organizacije i sprovođenja POO treba da rešavaju posebno određeni organi. Angažovanje komandanta jedinica protivoklopne artiljerije (POA) za organizaciju POO je veoma celishodno, jer su oni neposredno povezani sa izvršiocima zadatka, tj. komandirima vodova i samohodnih oruđa.

Govoreći o organizaciji POO u *pd* pisac naglašava da osnovne elemente za organizaciju POO određuje komandant divizije, a da zamenik komandanta za POA utanačuje zadatke, raspored i način komandovanja jedinicama POA, pri čemu on usklađuje njene zadatke sa zadacima ostalih protivoklopnih sredstava.

Za dejstvo protiv napadačevih tenkova, a u sklopu POO, treba po mišljenju pisca upotrebiti i poljsku artiljeriju (za podršku), koja bi koncentracijama vatre, zaprečnom vatrom, pa i neposrednim gađanjima, nanosila značajne gubitke napadaču.

Osnovni zadatak POA jeste dejstvo, neposrednim gađanjem sa bliskih odstojanja, po neprijateljskih tenkovima. Međutim, u izuzetnim slučajevima, to ne

isključuje i mogućnost gađanja i drugih rentabilnih ciljeva — posrednim gađanjem. Upotreba POA se u osnovi karakteriše dejstvom pojedinačnih oruđa, u vidu neposrednog gađanja, iznenadnom vatrom i sa bliskih odstojanja. Bez obzira na način organizacije POO, zadatak se uvek izvršava po odluci komandira voda ili oruđa, otvaranjem vatre u trenutku koji oni sami određuju. Iz ovoga bi se moglo zaključiti da protivoklopno oruđe, pri dejstvu, predstavlja osnovni element POO, sa izrazito naglašenim individualističkim osobinama, što kod drugih rodova vojske predstavlja izuzetan slučaj. Uloga komandira vodova i protivoklopnih oruđa se time vidno ističe, a njihovi zadaci zahtevaju od ovih starešina veliku energičnost, odlučnost i inicijativu, čemu treba pokloniti pažnju još za vreme njihove obuke i prilikom formiranja jedinica.

U nastavku članka pisac iznosi svoje mišljenje o pitanjima koja treba da obuhvati *plan POO*. Ustvari njime treba uskladiti upotrebu POA, kao osnovnog sredstva POO, sa ostalim sredstvima — elementima POO, uključujući i sistem zaprečavanja svim vrstama prepreka. Stepem detaljisanja zadataka zavisi od raspoloživog vremena. U svakom slučaju *plan POO* treba da obuhvata: tenkoprodne zone i pravce u okviru ovih; početni raspored protivoklopnih rezervi (rejone i pravce upotrebe); približan odnos snaga u protivoklopnom smislu; upotrebu POA *pd* (šta pridati potičjenim jedinicama i šta zadržati u diviziskoj rezervi); organizaciju komandovanja; borbeni poredak POA (osnovne rejone VP i sektore gađanja, naredne rejone VP); učešće poljske artiljerije (za podršku); mere koje imaju za cilj da se omogući posadanje VP i manevar jedinica (maršrute, priprema VP i puteva za izlazak na iste, zadimljavanje, maskiranje itd.) kao i posebne mere za efikasnu upotrebu protivoklopne rezerve. Kad god je to moguće, uz tekst *plana POO* treba priložiti odgovarajuću šemu (oleatu) u koju se unose: borbeni poredak POA, sektori gađanja, rejoni protivoklopnih prepreka, najverovatniji pravci upotrebe neprijateljskih tenkova, pravci dejstva protivoklopnih rezervi itd.

U poslednjem delu članka pisac govori o *upotrebi i borbenom poretku POA pd*. On ističe da borbeni poredak POA treba da odgovara osnovnoj zamisli organizacije vatrenog sistema koju je od-

redio komandant divizije, kao i da omogućiti izvršenje dobivenih zadataka. To ujedno znači da u *napadnim dejstvima* POA treba da bude spremna da odbije neprijateljske protivnapade (tenkovima) u što kraćem vremenu, što zahteva njeno premeštanje unapred po ešelonima i u što bržim skokovima. U *odbrambenim dejstvima* borbeni poredak POA treba da doprinese održavanju neprekidnosti fronta, a svojim rasporedom po dubini on treba da zaustavi prodiranje neprijateljskih tenkova kroz odbranbenu zonu pd i da na taj način omogućiti brz i uspešan manevar protivoklopne (samohodne) rezerve. U odbrani POA takođe dejstvuje u pretpolju, u cilju ojačanja jedinica koje vode borbu na tom prostoru, kao i na položajima otpora (u sklopu odbranbenih čvorova).

Pisac smatra da treba izbegavati do-
deljivanje samohodne POA oklopnom puku divizije, pošto ovaj već ima tenkove u svom sastavu, kao i utvrđenim rejonima, jer tamo ne bi uopšte došla do izražaja njena osnovna odlika — pokretljivost.

U načelu, samohodna protivoklopna oruđa se upotrebljavaju za kratkotrajna dejstva, iz zasede i sa VP koji omogućuju njihovo brzo odvajanje od neprijatelja. Pored osnovnih PV, na najverovatnijim pravcima neprijateljskog napada tenkovima treba predvideti i »pomoćne« (rezervne) VP za dejstvo po tenkovima na manje verovatnim pravcima.

Samohodna protivoklopna oruđa predstavljaju kostur i osnovno sredstvo POO; ovo nameće potpunu podređenost ostalih protivoklopnih sredstava u odnosu na upotrebu samohodne POA.

Upotrebom pasivnih sredstava POO treba razbiti neprijateljski borbeni poredak za napad i neutralisati njegovu pokretljivost, tj. zaustaviti ga, čak i za kraće vreme, čime će se omogućiti efikasno dejstvo aktivnih sredstava (oruđa).

Načelno, svakom protivoklopnom oruđu treba odrediti osnovni zadatak sa odgovarajućim sektorom gađanja i jedan ili više dopunskih zadataka sa eventualnim sektorima gađanja. Svaki osnovni i dopunski VP treba da ima bar po jedan rezervni VP, koji se poseda u slučaju ne-

moćnosti daljeg dejstva, zbog neprijateljske vatre, sa prvog VP. Potreba i zahtev da se vatra protivoklopnih oruđa ostvaruje neposrednim gađanjem onemogućuje uglavnom manevar vatrom, koji je uobičajen kod ostale artiljerije. Samohodna POA, naprotiv, vrši prvenstveno manevar pokretom, pri čemu se ne sme zanemariti ni vatrena veza između pojedinih oruđa. Zbog toga promene VP treba unapred predvideti i to u skladu sa najverovatnijim razvojem neprijateljskog napada.

Što se tiče rastojanja i otstojanja između pojedinih oruđa pisac podvlači da se to ne može strogo precizirati. Treba u svakom slučaju voditi računa o elementima koji utiču na rešenje ovog pitanja kao što su: raspoloživi broj oruđa; pokrivenost zemljišta i mogućnosti osmatranja; zaštićenost bokova i pozadine (naselja, minska polja, vodene prepreke itd.); mogućnost ostvarenja unakrsne vatre i uzajamne podrške što zahteva da na jedan neprijateljski tenk dejstvuju bar dva oruđa; mogućnost ostvarenja flankirne vatre koja je veoma efikasna, itd.

Pri povoljnim zemljišnim uslovima rastojanje između pojedinih samohodnih protivoklopnih oruđa, u okviru jedne solidne POO, trebalo bi da iznosi od 200—600 m, a otstojanje od 400—600 m. Treba težiti da ova međusobna otstojanja i rastojanja u okviru voda budu manja, dok u okviru baterije, kao i između pojedinih baterija, mogu biti i veća. Po pravilu, komandiri vodova i oruđa treba da izvide svaki pojedini VP, kao i da odrede najpovoljniji očekujući položaj u blizini istih. Vatru na ostale neprijateljske ciljeve ne treba otvarati sa onih VP koji su određeni za dejstvo po neprijateljskim tenkovima.

Na kraju članka pisac izvlači zaključak da su rasprave o upotrebi samohodne POA još uvek veoma aktuelne, jer će se ona još dugo zadržati u naoružanju savremenih armija. Treba istaći da samohodna POA ima istu pokretljivost kao i njen protivnik (tenkovi). Protivoklopno samohodno oruđe pruža maksimalnu bezbednost svojoj posadi, čime povoljno utiče na njenu mirnoću prilikom opsluživanja, kao i na moral upošle.

K. B.

Brigadni general **Antonio Severoni**

RAZMIŠLJANJA O OBUCI I UPOTREBI JEDINICA

U članku pod gornjim naslovom¹⁾ pisac u osnovnim crtama obrađuje trideset raznih pitanja u kojima iznosi svoje mišljenje o obuci rodova i službi na liniji pripreme za eventualan budući rat.

U svojim razmišljanjima autor polazi od postavke da je evolucija tako brza da će uskoro prevazići uobičajenu podjelu na atomske i konvencionalne uslove. Nuklearnu energiju čovek sve više potčinjava svojoj volji i nije isključena njena postepena primena u najraznovrsnijim oružjima i oruđima koji se upotrebljavaju na bojnopolju. Po shvatanju autora nuklearna energija — kad je reč o taktici — suprotno svim očekivanjima — ne predstavlja revolucionarno borbeno sredstvo, već utiče samo na postupke jedinica. Fizionomija borbe ostaje jedinstvena bez obzira na raznovrsnost sredstava koja se mogu upotrebiti.

Odmah u početku članka autor konstatuje da se pri proceni situacije i utvrđivanju odnosa snaga između napadača i branioca još uvek kruto i šablonski računa sa 3 : 1 ako su u pitanju dejstva u konvencionalnim uslovima, a do 1 : 1 ako se napada uz primenu atomskog oružja. Ustvari, odnos 1 : 1 po takvim shvatanjima — kad se uzme kao norma da se dejstvom atomskog oružja odbrambena moć branioca smanjuje za dve trećine — svodi se u krajnjoj liniji opet na šablon 3 : 1. Pri proceni se najčešće uzimaju u obzir samo pešadijske i oklopne jedinice, dok se drugi rodovi i sredstva ne pominju. Ovi nedostaci mogu se otkloniti ako se dve osnovne komponente ofanzivne moći — vatra (i atomska i konvencionalna) i snage — procenjuju na jedinstven način i ako se određena nadmoćnost, kojoj svakako treba težiti, razmatra sa dvojakog aspekta, kvalitativnog i kvantitativnog. Sem toga, na vežbama gde se u praksi ispituje vrednost teorijskih odredaba ne razpulaže se pogodnim jedinicama i sredstvima kojima bi se učesnici stavljali u približno realne ratne uslove, tako da ni rezultati tih vežbi ne predstavljaju iskustvo za obuku. Autor smatra da se mnogo više mora

učiniti na tome da se — u granicama mogućnosti — jedinice a posebno starešine stave u one teške okolnosti u kojima će se u stvarnosti nalaziti i dejstvovati. On se, takođe, kritički osvrće na doslovno shvatanje pravilskih odredaba o cilju tzv. uvodnih borbi, po kojima se one vode radi obezbeđenja posedanja polaznih položaja za napad. Međutim, ako napadač namerava da primeni atomsko oružje, polazni položaj će zbog zaštite vlastitih trupa biti na većem odstojanju. Kad bi se, dakle, jedinice koje vode uvodne borbe zaustavile po ovladavanju polaznim položajem — što se u praksi dešava radi neshvatanja suštine pravila — moglo bi se desiti da otporne tačke i prepreke između njega i prednjeg kraja neprijateljevog odbranbenog položaja ne budu otkrivene i eliminisane i da se ne utvrdi tačno protezanje prednjeg kraja. Zato trupe koje vode uvodne borbe treba, po njegovom mišljenju, da dejstvuju sve dok potpuno ne očiste pretpolje i da potom pristupe izviđanju prednjeg kraja i utvrđivanju rasporeda minskih polja i raznih drugih pojedinosti na neprijateljevom odbranbenom položaju.

Obim i moć vatre, kako atomske tako i konvencionalne, stvaraju problem dekoncentrisanja snaga koji je teži za napadača nego za branioca. Naime, branilac može da izvodi brze i odlučujuće pokrete unapred utvrđenim i bezbednim putevima na kojima nema prepreka, upotrebljujući laku pešadiju dovoljno ojačanu protivoklopnim oruđima, minobacačima, samohodnom artiljerijom itd., čime izaziva koncentrisanje i izlaganje napadača, a potom se može isto tako brzo dekoncentrisati u predviđenim zonama. Pored ostalog, branilac se lakše koristi i atomskim oružjem, jer su njegove trupe u zaklonu i relativno sigurnije. Što se tiče napadača, on je u težoj situaciji u pogledu dekoncentrisanja snaga, jer mora voditi računa o neophodnoj gustini borbenog poretka, kako radi proboja odbrambenih položaja i prodora u dubinu, tako i radi izbegavanja počesnog uništenja.

Na jednoj dvostranoj vežbi na nivou taktičke grupe, pešadijska taktička podgrupa dobila je zonu dejstva širine oko 2.000 metara. Takva širina činila se izu-

¹⁾ Gen. di Brig. Antonio Severoni: *Variazioni su temi addestrativi e d'impiego*, *Rivista militare*, Italija, april 1960.

zetnom, jer su se pojavile teškoće u komandovanju i uskladjivanju dejstva između pojedinih delova. Pisac, međutim, ukazuje na činjenicu da ni trupa ni kadrovi nemaju prakse i iskustva za borbu u tim uslovima i misli da ih treba uporno trenirati na širokim i dubokim rejonima, naročito uvežbavajući postupke u slučaju prekida veza. Pritom on ukazuje na dva momenta: da se jedinice mogu »oteti iz ruku« i da će nužno dolaziti do izvesnog »odlepljivanja« tenkova od pešadije zbog različitih brzina kojima se jedni i drugi kreću. Ovo poslednje, smatra autor, ne treba drammatizovati. Štaviše, on potseća da su u Drugom svetskom ratu znatni uspesi postizani odličnim dejstvom direktno ka određenom cilju ne obazirući se mnogo na ono što se dešava za leđima i na bokovima. Po pravilu, ko je u situaciji da brzo prodiđe, ne sme dozvoliti da ga neprijatelj koči, a onaj ko se nalazi pozadi mora biti uvek spreman da popuni nastalu prazninu, koja preči da postane opasna, bilo vatrom bilo brzim i energičnim pokretom pojačanja ili rezervi.

Pisac ukazuje i na jedan vrlo ozbiljan problem u pogledu ekspeditivnosti štaba i komandovanja uopšte. Reč je o tome da se suviše vremena gubi u redigovanju zapovesti za operaciju, obrađenih od sitnica i pretrpanih nepotrebnim i opštepoznatim detaljima koji nemaju nikakvog odraza ni uticaja na dinamiku borbe. Ovo je naročito štetno zato što se komandanti koji suviše pišu malo kreću, nemaju dovoljno uvida u situaciju i ne kontrolišu dejstvo potčinjenih jedinica. Rat je danas više nego ikad ranije veština koja se sva sastoji od izvršavanja.

Upotreba sve složenijih i osjetljivijih sredstava koja stvara tehnika i sami taktički postupci danas proširili su zahteve za samostalnošću i inicijativom. Te osobine se više ne zahtevaju samo od oficira, nego i od nižih starešina, pa čak i boraca — pojedinaca, tako da je u prvi plan izbio problem specijalizacije. Ako se tenk zaustavi, ako neki elektronski aparat ne daje očekivane rezultate, ako nešto u mašini krči, kao razlog tome obično uvek je nedovoljna specijalnost čoveka koji rukuje dotičnim sredstvom. Zato se u sve većoj oštini postavlja problem popune armije dobrovoljcima — specijalistima umesto dosadašnjeg načina regrutovanja. Pisac ne zamera regrutovanim italijanskim građanima nemarnost u na- porima za savladivanje tehničke i taktič-

ke obuke, već ističe da su se nesavladive teškoće javile usled njihove nepismenosti ili polupismenosti. Da bi to ilustrovao iznosi ovaj podatak: od građana godišta 1936, 1937 i 1938 koji su bili na regrutovanju nisu pohađali peti razred osnovne škole 54, 47 i 39%.

Na dvostranoj taktičkoj vežbi na kojoj su obe strane raspolagale atomskim sredstvima, napadač se našao u teškoj situaciji pri rešavanju problema kako da se iz početne dekoncentracije na očekujućim položajima koncentriše za napad i kako da se po izvršenju zadatka opet dekoncentriše. Pisac smatra da bi pešadija italijanske poljske divizije trebalo da raspolaže prevoznom sredstvom na gusenicama, pokretljivim i dovoljno zaštićenim oklopom. Međutim, dok odgovarajućih vozila nema, treba učiniti sve što je moguće na razvijanju takvog duha koji će trupe orijentisati na to da za pokret iskoriste sva raspoloživa sredstva kad to operativna situacija bude zahtevala. Važnu ulogu pri tome igra taktička priprema kadrova i uvežbanost jedinica.

Pisac ukazuje i na stanje nesigurnosti kao jednu od karakteristika operativnog prostora. Dejstva ubačenih i diverzantskih jedinica na borbeni poredak artiljerije, na jedinice na očekujućim položajima, na automobilske parkove i na pozadinske jedinice i ustanove vrlo su verovatna i mogućna u svakom trenutku. Zato on smatra da je suviše predviđati razne mere obezbeđenja u operativnim zapovestima, već da one moraju predstavljati uobičajen i normalan redovan postupak. S druge strane, ističe da se mere obezbeđenja ne mogu poistovetiti sa stanjem neprekidne uzbune, kako je to imao prilike da se uveri u nekim jedinicama, kao i rasipanjem ljudstva, pre svega, na štetu neophodnog odmora. Kad bi se tako radilo protivnik bi indirektno postizao ono što želi, jer bi to izazivalo fizičko i moralno iscrpljivanje, što se u kranjoj liniji odražava na ishod borbe. Najbolja bezbednost postiže se doslednim izvršavanjem objektivno procenjenih mera koje zahteva stvarna situacija. Pisac posebno ukazuje na korisnost patrola, pešadiskih, inženjerskih i jedinica za vezu, koje se upućuju ispred, na bokove i pozadi, jer one izvršavaju dvojaku ulogu: informišu i obezbeđuju, a to su neophodni preduslovi svake akcije. One su praktično nezamenljive pri utvrđivanju pojedinosti o protivnikovim postupcima, u sprečavanju njegovog patroliranja u međuprostorima i na »ničijoj zem-

lji», u uznemiravanju protivnika koji se utvrđuje, u sprečavanju izviđanja minskih polja i otvaranja prolaza u njima itd. Zbog svega toga svaki pešak mora se osposobiti za ovu službu a časovi koji se utroše na to osposobljavanje nisu nikad suvišni.

Artiljerija je danas prisiljena da manevruje i borbenim poretom pored ubičajnog manevra putanjama. Time se smanjuje njena povredljivost. U njenom rasporedu najviše su istaknuti minobacači 107 mm, ali oni imaju dovoljan domet da bi se izbeglo njihovo premeštanje pre nego što taktičke podgrupe u prvom ešelonu dostignu svoje ciljeve. Ti minobacači pretstavljaju dragocen vatreni malaj u rukama komandanta taktičke grupe i treba ih iskoristiti do krajnjih granica mogućnosti. Prateća oruđa premeštaju se unapred po delovima, a trenutno smanjenje vatre nadoknađuje se tada povećanom brzinom gađanja onih koja se ne premeštaju. Sve to iziskuje veliku umešnost starešina. Sem toga, komandiri vodova i odeljenja tih oruđa moraju biti naviknuti na rigoroznu disciplinu vatre kako bi se izbeglo svako rasipanje municije koja se teško dovlači. Oruđa se ne premeštaju, kao što se to ponekad vidi na vežbama, u vreme kritično za jedinice u prvom ešelonu, kao što je, naprimer, prolazjenje kroz prolaze otvorene u minskim poljima, ili kad se one spremaju na juriš. Pisac potseća i na to da se nijedno vatreno sredstvo ne sme upotrebiti pre nego što je to realno potrebno, kako bi se izbeglo da bude izbačeno iz stroja pre momenta njegove najefikasnije upotrebe.

Autor smatra da savremena ratna sredstva ne smanjuju već podižu vrednost čoveka. Ono što gubi u broju, pešadija dobija u kvalitetu, a perspektiva njenog razvoja je povećanje broja raznih specijalnosti. Među tim mnogim specijalnostima, po mišljenju pisca, ističu se tzv. jurišnici, koji će u budućnosti — kako on tvrdi — biti opremljeni lakom automatskom puškom upotrebljivom bilo kao individualno jurišno i protivoklopno oružje, bila kao oružje u kome će biti integrirani efekti mitraljeza i lakog bacača. Aktivnost tako opremljenih jurišnika ne iscrpljuje se prvim jurišem već se njihovoj dejstvu kao hiljadu potočića slivaju u dubinu šireći užas i strah od neumitnog poraza. Zbog takve uloge razumljiva je i pažnja koja se u mirnodopskim vežbama posvećuje jurišnicima. No njima nije dovoljno da poznaju tehniku korišćenja

zemljišta, savladivanja prepreka, maskiranja i upotrebe oružja. Pored svega toga jurišnika valja obučiti da ume da savlada osećaj usamljenosti, koji može imati paralizirajući efekat u ambijentu punom opasnosti svih vrsta. On je sam, a mora pokazati okretnost, napadni duh i hrabrost. Sve to ukazuje koliko je teško izgraditi i vaspitati jurišnika kad se imaju u vidu zahtevi psihološke, moralne, tehničke i taktičke prirode.

Pisac uopšte ističe zahteve koji se postavljaju borcu — pojedincu i čije izvršenje iziskuje tako velik polet i tako mnogo energije kao nikad u prošlosti. Iz toga proizilazi — kaže on — da ni obuka pojedinca ne može da se svede na kratak period, već da se mora, bez potcenjivanja ostale nastave, produžiti u svakoj fazi obuke. Međutim, on je utvrdio da je ta obuka zadovoljavajuća samo leti i to pri kraju perioda intenzivne nastave i vežbi.

I problem otvaranja prolaza u minskim poljima takođe je uvek na dnevnom redu. Smatra se da se atomska sredstva samo indirektno mogu upotrebiti za izazivanje eksploatacije mina. Zapaženo je, takođe, da maksimalan pritisak izazvan atomskom eksplozijom, koji traje manje od sekunde, nije dovoljan da bi savladao snagu mehaničke inercije običnih mina, akamoli onih specijalnih koje su snabdevene anti-šok uređajima. Izvesni rezultati postižu se kod protivpešadiskih mina, dok je zona efikasnosti — kod primene atomskih udara srednje jačine — u odnosu na protivtenkovske mine veoma ograničena, te je u svakom slučaju potrebno da najpre prođu jedinice koje se kreću peške i da se uporedo s tim prave prolazi za motorizovana i oklopna sredstva. A takav isti postupak je i kod primene konvencionalnih sredstava. Pisac ističe i iskustvo sa jedne vežbe na kojoj su po jedna mehanizovana i oklopna četa bile prisiljene da se pred minskim poljem zadrže tako dugo da je suprotna strana imala vremena da pripremi i izvede udar odgovarajućim snagama u bok protivnika. On iz toga izvodi zaključak da je, možda, u interesu napadača najpogodnije otvarati prolaze u minskim poljima vatrom artiljerije i minobacača. Svoj stav on potkrepljuje i primerom sovjetske armije koja je usvojila takav postupak premda unapred računa s izvesnim procentom gubitaka. No, ti su gubici uvek daleko manji nego kad se jedinica dugo zadržava pred minskim poljima izložena dobro isplaniranoj i vrlo efikasnoj vatri branioca.

Pojava i razvoj atomskog oružja i vodenih i slobodnih raketa raznih tipova utiču na brzo zastarevanje konvencionalne artiljerije, kojoj se pre svega zamera zbog kratkog dometa. Mada se zamena artiljerije još zasada ne postavlja kao isključiv imperativ, širok proces njenog prilagodavanja novim uslovima je u Italiji u toku, a ozbiljno se radi i na povećanju dometa. Pisac ističe da je značajnu ulogu dobila komanda divizijske artiljerije kao koordinator vatre mnogobrojnih i različitih sredstava, kao što su razne artiljerijske jedinice, avijacija za neposrednu podršku, uređaji za lansiranje atomskih projektila i, eventualno, vatra flote. Na taktičkim vežbama artiljerija se uvežbava u pokretljivosti, dekoncentrisanju, ukopavanju, maskiranju, manevru osmatrača, udvostručavanju komandi, topografskoj pripremi gađanja za najkraće vreme itd. Često menjanje položaja postalo je već pravilo. Pošto laka artiljerija ima premali domet u odnosu na veličinu prostora na kome treba da dejstvuje ona se sve više približava ostalim rodo-

vima, stapajući se s njima u »višerodovške« jedinice.

Premda namena vatre ostaje ista, menja se način dejstva tako da se ističe tendencija skraćivanja konvencionalne pripreme, a povećava se važnost bliskih zaprečnih gađanja, naročito u napadu, kao odgovor na braničev manevar pokretom. Kontrabatiranje ima u napadu zadatak da učutka vatrene izvore koji nastoje da spreče brzo iskorišćavanje atomskog udara. Za to su potrebna oruđa velike moći i dometa. Zaprečna gađanja na većim otstojanjima mogla bi se, međutim, poveriti raketnom oružju i taktičkoj avijaciji. Pisac ističe značaj protivminobacačkih dejstava koja se najčešće izvode decentralizovano, od strane »višerodovskih« jedinica, i napominje da se — zbog važnosti tih dejstava — može očekivati korišćenje radara i u minobacačkim jedinicama tako da će se protivnikove mine moći presresti i uništiti još na njihovoj putanji.

SeŠ.

Rodžer Simons

PROBLEMI ODBRANE ŠVEDSKE¹⁾

Položaj jedne obalske države, konstatuje pisac na početku članka, svakako nije povoljan. Međutim, postoji ipak razlika između položaja Švedske, kao obalske države na krajnjem severozapadu Evrope, i drugih obalskih država. Njena kopnena granica na istoku, prema Finskoj, srazmerno je kratka. Na zapadu se Švedska graniči sa Norveškom u dužini od nekoliko stotina kilometara. Ostale njene granice zapljuskuje more.

Šveđani su svesni toga, ističe pisac, da ne bi mogli izdržati, bez tuđe pomoći i beskonačno, u jednom odlučnom, sveopštem napadu od strane neke velike sile. Stoga je švedska Narodna skupština formulisala odbranbenu politiku zemlje ovim rečima: »Naša odbrana treba da bude toliko snažna da bi eventualan neprijateljski napad na Švedsku zahtevao toliki napor, toliko angažovanje snaga i vremena, koji ne bi bili u srazmeri sa preimućstvi-

ma koja bi neprijatelj tim napadom mogao postići.«

Na osnovu ovako postavljenog problema odbrane, četiri glavne političke stranke donele su, februara 1958 godine, zajedničku odluku u pogledu obima odbranbenog napora zemlje.

Pri sprovođenju ovog programa odbrane zemlje predviđalo se da će vojni izdaci u toku budžetske 1959 godine iznositi ukupno 548 miliona dolara, što bi pretstavljalo povećanje izdataka za 40 miliona dolara u odnosu na 1958 godinu. Ratno vazduhoplovstvo je od toga imalo da dobije najveći deo, otprilike 220 miliona, kopnena vojska 194 miliona, a ratna mornarica 84 miliona dolara. Ostatak od 50 miliona dolara bio je predviđen za sprovođenje mera i kupovinu opreme od značaja za sva tri vida oružanih snaga.

Šem pomenuta tri glavna vida oružanih snaga, odbranbena moć Švedske pojačana je i obimnom civilnom zaštitom, planom za zaštitu stanovništva, aktivnim dobrovoljnim organizacijama za lokalnu odbranu, kao i dobro pripremljenim privred-

¹⁾ Sweden's Defense Problem, by Rodžer L. Simons, *United States Naval Institute Proceedings*, SAD, br. 11/1958.

nim, industriskim i psihološkim merama za odbranu. Značajan faktor u odbranbenom planu Švedske pretstavlja njeno zemljište. Njeno veliko prostranstvo, sa relativno retko raspoređenim stanovništvom, ispresecano i stenovito zemljište, omogućuju izgradnju skloništa od strategiskog bombardovanja. Kratka severoistočna granica sa Finskom bila bi nepristupačna za eventualnog napadača sa kopna i iziskivala bi dosta vremena. Međutim, invazija preko Baltičkog Mora ne bi se smela izgnati iz vida, mada bi ona iziskivala prilično velike snage radi suprotstavljanja švedskim pomorskim i vazduhoplovnim jedinicama.

Kopnena vojska. — S obzirom da bi invazija mogla doći ili preko kopnene granice, ili preko Baltičkog Mora, ili, pak, vazdušnim putem do izvesnih unutrašnjih tačaka Švedske, odnosno nekom kombinacijom napred iznetih načina, pisac je mišljenja da bi zadatak švedske kopnene vojske bio da se suprotstavi onim snagama napadača koje jedinice švedske ratne mornarice i ratnog vazduhoplovstva nisu uspеле da odbiju, kao i da pomogne u odbrani mesta i ustanova od strategijske važnosti pri napadu iz vazduha — koji bi bio izvođen bilo avionima sa posadom ili projektilima.

Pisac smatra da se celokupni odbranbeni potencijal zemlje, baš zbog njenog velikog prostranstva i relativno retke naseljenosti, mora držati spreman za trenutnu upotrebu. Zato je i predviđeno da svaki sposoban muškarac, počev od svoje 18-te godine, izdrži 304 dana vojne službe, odnosno još 180 dana preko toga ako je stekao oficirski čin. Sva tri vida oružanih snaga zasnivaju se na opštoj vojnoj obavezi. Švedska ne raspolaže »stajaćom vojskom«, sem što ima stalna kadar aktivnih oficira, vojnih činovnika i podoficira. Pri potpunoj mobilizaciji efektivni kopnene vojske iznosili bi otprilike oko pola miliona ljudi.

Obveznici se raspoređuju po raznim jedinicama, u skladu sa njihovom fizičkom sposobnošću. Mlađi i bolje obučeni ljudi dodeljuju se jedinicama za pokretno ratovanje, dok se ostali i stariji dodeljuju jedinicama za lokalnu ili stalnu odbranu. U toku proteklih godina znatno je izmenjena formacija mobilnih jedinica. Umesto velikih jedinica, koje su isuviše nepokretne i nepogodne za borbu u atomsko doba, formirane su pešadijske i oklopne brigade kako bi se postigla što veća pokretljivost. U švedskoj kopnenoj vojsci se teži za što većom vatrenom snagom pojedinca, što

pokretljivijom artiljeriskom podrškom, boljim uređajima za vezu, kao i za taktičkim prilagodavanjem za atomsko ratovanje.

Ratno vazduhoplovstvo. — Ono je u prvom redu odgovorno za vazdušnu odbranu zemlje, ali ima i zadatak dejstva sa ostalim vidovima u cilju suprotstavljanja invaziji, kao i izvidanja i osmatranja kopna i mora. Pošto neposredna vazdušna odbrana ima najveći prioritet, to više od dve trećine ukupnih snaga ratnog vazduhoplovstva leži u lovačkim avionima i pomoćnim postrojenjima. Postoje 33 eskadrile lovaca i 13 eskadrila lovaca-bombardera.

Razumljivo je da je nemogućna potpuna zaštita lovcima čitavog prostranstva švedske teritorije. Stoga su, silom prilika, naročito zaštićena područja oko Štokholma na istoku, Gothenburga na zapadu, odnosno južnog dela zemlje. Osetljivost koju odbrana lovcima, sa svojim bazama i komandnim centrima, nameće Švedskoj, smanjena je u velikoj meri rastresitim rasporedom aerodroma, izgradnjom hangara i postrojenja u stenama pod zemljom i predviđanjem izgradnje rezervnih mesta za komandne centre. Te su iste mere predviđene i za jurišne i izviđačke jedinice. S obzirom da Šveđani imaju smisla za savremenu tehniku, to su nastojali da i njihovo ratno vazduhoplovstvo dostigne visok tehnički standard. Znatan broj aviona je nabavljen u inostranstvu, naročito u Velikoj Britaniji, kao, naprimer, nadzvučni lovac tipa *Hawker-Hunter*. Ipak, najveći deo aviona švedskog ratnog vazduhoplovstva proizvelo je švedsko vazduhoplovno društvo *Saab Aircraft Company*. Najnoviji *Saab*-ov lovac, avion sa delta krilima *Draken*, može da se uporedi po svojim odlikama sa svakim drugim avionom na svetskom tržištu, ne isključujući ovde čak ni američke i britanske lovce.

U Švedskoj je ratno vazduhoplovstvo suočeno sa istim problemima i nevoljama koji postoje i u vazduhoplovstvima drugih zemalja, a koje nameće prelazno doba od aviona ka vođenim projektilima. Pisac ističe da su istraživači i pronalazači društva *Saab*, još tokom 1946 godine, završili prototip švedskog projektila. Radovi na njemu, koji su otpočeli u periodu 1949/50 godine, dali su kao rezultat dva vođena projektila, koji su tokom 1958/59 prikazani i pretstavljaju višu fazu na tom polju. Jedan od njih, poznat službeno pod brojem 304, pretstavlja projektil tipa vazduh-zemlja za upotrebu kako protiv kopnenih

tako i pomorskih ciljeva. Onaj drugi, koji nosi broj 315, mada je više poznat pod popularnim nadimkom *Agathon*, ispaljivao bi se sa brodova ili iz obalskih baterija protiv plovecih ciljeva.

Švedska je kupila izvesne projektila i u inostranstvu. Tako kopnena vojska ima u naoružanju francuski protivtenkovski projektil, a sa jednim drugim tipom, isto tako francuskog porekla, vršene su 1958 godine probe u gađanju kod obalske artiljerije.

Civilna zaštita. — Od 7,5 miliona švedskih stanovnika, nekih 900 hiljada ljudi i žena organizovano je u Civilnu zaštitu, čija je zadatak da sprečava, vodi borbu i suprotstavlja se neprijateljskim akcijama, naročito razaranja koje bi prčinilo strategisko bombardovanje. Predviđena je obimna i dalekosežna evakuacija za velike gradove, a za stanovnike koji će morati da ostanu po gradovima izgrađena su skloništa. Najveće od njih je sklonište *Katarina* u Stokholmu, koje je izgrađeno u steni duboko pod zemljom i čija je izgradnja koštala milion dolara; ono može da primi oko 20.000 lica. Skloništa u čitavoj Švedskoj, bilo da su već izgrađena ili se nalaze u izgradnji, omogućuju zaklon za 2 miliona ljudi.

Civilna zaštita preuzima još obimnije mere koje obuhvataju obrazovanje specijalnih mobilnih jedinica, obrazovanje (nastavu) za one koji će imati komandne funkcije u slučaju rata, izgradnju naknadnih skloništa i nabavku druge opreme. Iako je Civilna zaštita u načelu organizovana na dobrovoljnoj bazi, ipak švedsko Ministarstvo unutrašnjih poslova ima pravo da za nju regrutuje svako lice, između 16-te i 65-te godine starosti, koje je nepohodno za ovu službu.

U okviru dobrovoljnih organizacija postoji Domovinska garda (*Home Guard*), koja u doba mira i rata operiše kao deo kopnene vojske. Ona je organizovana u veliki broj malih jedinica koje mogu stupiti u akciju u cilju lokalne odbrane kao, naprimer, radi suzbijanja sabotaze, odbijanja malih iznenadnih napada itd. Među dobrovoljne odbranbene organizacije spada i *Lotta* korpus, ženska organizacija čije su pripadnice izvežbane za kovanje na terenu, za radove u centrima veze, za službu upozorenja pri vazдушnim prepadima i za kancelarijske poslove.

Ratna mornarica. — Švedska obala je najvećim delom stenovita, a raspolaže mnogobrojnim malim i velikim ostrvima, poluostrvima, uvalama, pećinama, zalivi-

ma, lukama i pristaništima, kao i plovnim rekama. Iako takva vrsta obale pruža primamljiva mesta za eventualno neprijateljsko iskrcavanje, ona isto tako nudi još veći broj povoljnih mesta na kojima su Šveđani izgradili (u čvrstom granitu) velike podzemne luke i postrojenja za snabdevanje, koji su vrlo teški za otkrivanje.

Prvenstveni zadatak švedske ratne mornarice je da osujeći invaziju, ako je to moguće, odnosno da je odbije ako ona uspe. Prema podacima iz istorije napadi na švedske obale su oduvek bili rizični po napadača.

Komandantu celokupne švedske ratne mornarice potčinjeni su oficiri koji komanduju plovnim borbenim jedinicama, jedinicama obalske artiljerije, flotom helikoptera, bazama i nastavnim ustanovama, službom za osmatranje obale i brodogradilištima, kao i službama za snabdevanje. Švedska obalska artiljerija pretstavlja glavni činilac i sastavni je deo u sklopu eventualnog pomorskog rata, mada ona, preko svog sistema ustaljenih odbranbenih postrojenja, ulazi i u sklop organizacije odbrane kopna.

Problemi sa kojima je suočena švedska ratna mornarica očigledno nisu isti kao oni sa kojima su suočene mornarice velikih sila, koje treba da plove po 10 hiljada milja da bi se angažovale u nekoj akciji. Pomorska odbrana Švedske raspolaže »uravnoteženom lakom flotom« (uravnotežena je po tome što obuhvata sve potrebne tipove brodova koji bi mogli doći u obzir za pomorske operacije u Baltičkom i susednim morima, a laka po tome što u njenom sastavu preovlađuju brodovi velike brzine, sa sposobnošću brzog i lakog manevrovanja). U njenom sastavu nema teških jedinica, pošto takvi brodovi nisu podesni za izvođenje budućih operacija na moru i pošto verovatnoća atomskog napada čini nepogodnom čak i koncentraciju malog broja većih jedinica. Švedska ratna mornarica raspolagala je u 1958 godini sledećim sastavom:

Lake krstarice	—	—	—	—	—	3
Razarači (preko 2.500 tona)	—	—	—	—	—	8
Razarači (ispod 2.500 tona)	—	—	—	—	—	13
Veliki motorni torpedni čamci	—	—	—	—	—	12
Mali motorni torpedni čamci	—	—	—	—	—	25
Podmornice	—	—	—	—	—	27
Fregate	—	—	—	—	—	6
Minopolagači	—	—	—	—	—	12
Minolovci	—	—	—	—	—	46
Patrolni brodovi	—	—	—	—	—	40
Brodovi za snabdevanje i školski brodovi	—	—	—	—	—	30

Predviđena je bila i isporuka 8 velikih i 4 mala helikoptera u periodu 1958/59.

Već nekoliko stotina godina švedska flota raspolaže sa tri glavne baze — Štokholmom i Karlskronom na Baltičkom Moru, i Gothenburgom, centrom za trgovačko brodovlje i brodogradnju, na zapadnoj obali. Međutim, sve ove tri baze mogu se smatrati bez značaja u slučaju vazdušnog ili atomskog napada. Zato se, po mišljenju pisca, pomorska baza u središtu štokholmskog pristaništa mora premestiti na arhipelag, a njeni dokovi, postrojenja i radio-nice sakriti pod zemlju. Već je nekoliko sličnih baza uspostavljeno duž švedske obale. Ove baze — izgrađene u vrlo čvrstoj steni, uostalom kao i sam grad Štokholm — u stanju su da pruže zaštitu od napada iz vazduha, a isto tako i zaklon za čitav niz postrojenja. Ova postrojenja ne obuhvataju samo potrebne službe za održavanje površinskih brodova i podmornica, već mogu obavljati i transport ranjenika, municije, prehranbenih artikala, ulja i pijaće vode.

Sem ovih prostranih podzemnih luka, postoji i veći broj prikriivenih sidrišta gde se mogu zadržavati ratni brodovi, u zaklonu ili ispod stena koje vise iznad vode. Ova sidrišta su raštrkana po mnogim mestima duž švedske obale, tako da jedna bomba bačena iz vazduha ne bi onespobila više od jednog ili dva broda. Baze — sidrišta — su pristupačne morskim putem samo kroz zamršeni lavirint pravaca i prolaza koji za neupućenog pretstavljaju ostrvca, potpuno golo podvodno stenje i druge klopke.

Lenart Hagman

ŠVEDSKI REZERVNI OFICIR¹⁾

Ranije se švedski rezervni oficirski kadar, po tradiciji, regrutovao uglavnom od svršenih maturanata. Posle Drugog svetskog rata popustili su donekle ti formalni zahtevi, tako da su se mlađa godišta rezervnih oficira, primljena krajem četrdesetih i početkom pedesetih godina, popunjavala mladim ljudima koji nisu imali maturu, odnosno završni ispit istog ranga. Poslednjih godina izgleda da ova tendencija opet opada, s obzirom na pooštrene zahteve obuke u kadetskim školama. To je pre svega u vezi sa povećanim zahtevima koje današnji taktički i tehnički razvoj nameće starešinama nižih jedinica.

Glavni komandant švedskih oružanih snaga, general Svedlund, objavio je oktobra 1957 godine predlog u pogledu budućeg sastava švedskih oružanih snaga. On je predložio veće kredite za ratno vazduhoplovstvo, ostavio je iste kredite za kopnenu vojsku a, pod pritiskom budžetskih ograničenja, bio je prisiljen da jako smanji kredite za ratnu mornaricu. Iz predloga generala Svedlunda proizilazi da bi trebalo za 40% smanjiti broj brodova švedske ratne mornarice, a za 30% broj obalskih baterija. (Iz članka se ne vidi da li je Skupština prihvatila ili izmenila, odnosno odbila ovaj predlog generala Svedlunda. — Prim. Redakcije.)

Atomsko naoružanje. — Stav Švedske po pitanju nuklearnog naoružanja nije potpuno jasan. Poznato je da ona poseduje sve »potrebne elemente« za ovu vrstu oružja, uključivši tu u prvom redu nekoliko atomskih fizičara svetskog glasa.

Pretstavnici ministarstva odbrane se svim silama zalažu da se odluka donese što pre, ukoliko se želi da zemlja raspolaže atomskim oružjem, izrađenim u zemlji. Smatra se da Švedska ima mogućnosti za ispitivanje atomskog oružja na krajnjem severu svoje teritorije — u Laplandu.

S druge strane, Švedska je jedna među mnogim zemljama koje su otvoreno zastupale gledište da se prekinu sva atomska ispitivanja dok se ne razjasne izvesna pitanja kao što su: narodno zdravlje, genetički problemi i drugo u vezi sa posledicama koje povlači eksplozija atomske bombe.

Da bi bio uvršćen u kor rezervnih oficira, molilac mora — sem ispunjavanja opštih uslova koji se odnose na zdravstveno stanje itd. — ili da ima položen ispit zrelosti (ili neki drugi ispit istog ranga), ili svršenu kadetsku školu. Neophodan uslov za primanje u službu je dobar ugled, pokoravanje zakonima i građanska svest. Poslednji zahtev je, izgleda, od priličnog značaja kako bi se sprečilo primanje u službu takvih lica koja zbog svog političkog stava ne prihvataju državni oblik, ili na neki drugi način pokazuju svoje neprijateljsko držanje.

Osnovna obuka počinje u junu komandantskom školom koja traje do marta iduće godine (10 meseci).

Rezervni oficir dobija svoje prvo postavljenje kao potporučnik. Vreme služnje za rezervne oficire može da se подели na tri perioda: do 38 godine starosti, od 39 do 47 i od 48 do 55 godine.

U pojedinim slučajevima dozvoljava se ostajanje u rezervnom oficirskom kadru i posle 55 godine. Za sve to vreme rezervni oficir može u svako doba, na osnovu svoje molbe, da bude razrešen od svoje službe — obaveze u vojsci. Da bi mogao i posle 38 godine starosti da ostane u rezervi, zahteva se da je taj rezervni oficir dokazao svoju sposobnost i da je unapređen u čin kapetana. Za ostanak posle 47 godine starosti, po čijem navršanju Švedanin izlazi iz odnosa vojne službe, potrebno je naročito odobrenje.

Bez svoje molbe može rezervni oficir da se otpusti ako postane inostrani državljani, ili ako bez odobrenja stupi u neku stranu vojsku, ili ako pređe u aktivnu službu, ili ako za vreme svog potporučničkog čina ne dobije zadovoljavajuće ocene, odnosno ako se pokaže kao nepogodan.

Sem služenja u doba pripravnosti i rata, rezervni oficir je do 47 godine obavezan da svake tri godine služi (vežba) 48 dana, počev od sledeće godine po unapređenju u čin potporučnika. U starosno doba od 48 do 55 godine smanjuje se ova obaveza služenja (svake tri godine) na 30 dana.

Postoji mogućnost da se, u izuzetnom slučaju, rok ovog obaveznog služenja premesti u neki drugi vremenski period. Tako starešina jedinice može da odobri da se služba pomeri za godinu dana, pa čak i više, pre ili posle određenog vremenskog perioda.

Služba je, iz prirodnih razloga, raznovrsnog karaktera unutar pojedinih delova oružanih snaga. Ipak, ona se, uglavnom, ispoljava u tri oblika: vežbama u cilju ponavljanja stečenih znanja, kursevima za obuku i specijalnoj službi.

Obuka do 38 godine kod kopnene vojske svodi se u principu na to da rezervnog oficira osposobi za komandira čete, a više oficire za izvesne teže zadatke; obuka do 47 godine teži da rezervnog oficira osposobi za starešinu lokalne odbranbene je-

dinice, kao i za lakšu štabnu službu; obuka do 55 godine svodi se na specijalne funkcije, pre svega administrativne prirode.

Vežbe u cilju ponavljanja stečenih znanja, koje rezervnim oficirima omogućuju da već u miru upoznaju svoju jedinicu, smatraju se najvažnijim oblikom služenja. One se, po pravilu, održavaju ujesen i obavljaju se u jedinici u kojoj taj rezervni oficir ima ratni raspored. Ova se jedinica, normalno svake 6-te godine, poziva u cilju obuke i ponavljanja stečenih znanja, kao i vežbe iz ratne službe u trajanju od ukupno 30 dana. (Svi se švedski vojnici, dakle, u intervalima od 6 godina, pozivaju u ratne jedinice.) Pri tome rezervni oficiri izvode još jednu dopunsku vežbu u komandovanju — u trajanju od 10 dana — u svojoj jedinici.

Kursevi za obuku ispunjavaju najveći deo služenja koji preostane po odbitku vežbe u cilju ponavljanja stečenog znanja. U švedskoj armiji, počev od 1950 godine, postoji, unutar svakog roda vojske, raznovrstan sistem obuke za rezervne oficire. U celoj armiji postoji ukupno nekoliko stotina različitih kurseva. Većina kurseva se održava svake godine, a ostali po pravilu svake druge. Oni se uglavnom održavaju uproleće i uleto.

Ranije se u pojedinim rodovima vojske dobijala prilično jednolika obuka koja je svima, uopšte uzev, davala donekle raznovrsna, mada prilično površna znanja. Prirodno je što specijalizacija koja se sada sprovodi ima svoju slabu stranu, pošto je upotrebljivost pojedinaca ograničena sa opšte tačke gledišta. Ali, s druge strane, na ovaj način se više vodi računa o sve većim zahtevima razvoja tehnike.

Da bi bio unapređen u čin poručnika, rezervni oficir mora da provede ukupno 83 dana u službi (na vežbi) kao potporučnik, od toga bezuslovno 40 dana kao komandir voda ili slično u nekoj ratnoj jedinici, u toku vežbe u cilju ponavljanja stečenog znanja.

Da bi bio unapređen u čin kapetana, rezervni oficir mora ukupno da izdrži 240 dana službe (vežbe), od toga 48 dana otpada na kurs za kapetanski čin. Ovaj se kurs izvodi u dve etape, najpre teorijski deo od 34 dana, zatim praktični od 14 dana, i to obično u vezi sa štabnom vežbom ili vežbom iz ratne službe.

Ko bude unapređen u čin kapetana i obavi propisanu službu (vežbu), može — kao što je već pomenuto — da ostane u rezervi do svoje 47 godine. Drugi se

¹⁾ Der schwedische Reserveoffizier, von Lenart Hagmann, *Wenhrkunde*, Zap. Nemačka, januar 1939.

rezervni oficiri razrešuju službe sa 38 godinom.

Unapređenje u viši oficirski čin (major, potpukovnik) načelno se ne vrši, sem u izuzetnim slučajevima.

Uredba o starešinskom kadru švedske armije predmet je ispitivanja još od 1948 godine. Još tada je određen jedan komitet koji se više godina bavio predlogom, podnetim od strane političkih stranaka, da se uvede »jedinstven« starešinski kadar — spajanjem oficirskog i podoficirskog kora. Komitet je 1954 godine podneo dva različita memoranduma po toj stvari koji su pitanje rezervnog oficirskog kadra samo površno dodirnuli. Komandant švedske armije nije prihvatio nijedan od dva predloga komiteta, pa je 1954 godine naredio da se izradi predlog uredbe o starešinskom kadru, koji je predvideo izvesne značajnije reforme u pogledu starešina iz rezerve. Između ostalog bilo je predloženo znatno duže trajanje osnovne obuke rezervnih oficira kako bi se niži oficiri bolje osposobili za dužnosti komandira četa.

Da bi se ovi različiti predlozi nekako koordinirali, švedska vlada je 1954 godine odredila specijalnu komisiju koja je podnela svoj predlog. Pretpostavlja se da je ova komisija odustala od takozvanog »jedinstvenog« komandovanja.

Međutim, 1955 godine podnet je od strane političkih stranaka radikalni predlog da se ukine rezervni oficirski kor, uglavnom iz finansijskih razloga, a da se u naknadu za to poveća broj aktivnih oficira. Vrhovni komandant i ostali pretstavnici oružanih snaga odbili su ovaj predlog i pri tome naglasiti veliki značaj postojeće institucije rezervnih oficira, koja za vreme rata obezbeđuje dobro komandovanje nižim jedinicama. Skupština još nije zauzela stav po ovom predlogu, već čeka konačan izveštaj od strane ranije pomenute specijalne komisije.

Istovremeno je jedan drugi predlog, u cilju modernizovanja i jačanja švedske civilne odbrane, obuhvatio instituciju rezervnih oficira. U jednoj izjavi datoj u julu 1958 godine, švedski vrhovni komandant je predložio da se budućoj civilnoj

odbrani dodeli 7.000 do 8.000 rezervnih oficira, da se regionalnoj i lokalnoj organizaciji civilne odbrane daju veća ovlašćenja i da se olakša njena koordinacija sa vojnim organima. SAFR (Savez rezervnih oficira švedske kopnene vojske i vazduhoplovstva) se pozitivno izjasnio po ovom predlogu koji bi, između ostalog, omogućio mnogim rezervnim oficirima (koji bi inače bili primorani da iziđu iz rezerve) da ostanu u rezervi — zahvaljujući lokalnim i relativno kratkim pozivanjima u vojsku koja se vrše u okviru civilne odbrane.

SAFR je još 1954 godine podneo izvesne predloge u odnosu na buduću službu rezervnih oficira. Tako, naprimer, za akademsku omladinu koja želi da stupi u kor rezervnih oficira od najvećeg je značaja da se obuka i rok službe tako podese da oni što manje gube od vremena predviđenog za studije. Stoga bi osnovna obuka morala da postane što više stvarna. Pri tome je interesantan i aktuelan predlog o naročitoj pripravnčkoj školi koja bi bila zajednička za aktivne i rezervne oficire.

SAFR se izražava pozitivno — sem nekih pojedinosti — o sadašnjem sistemu službe rezervnih oficira. On smatra da su se principi obuke rezervnih oficira pokazali ispravnim.

U članku se najzad ukazuje na još jedno pitanje: na mogućnost rezervnih (i aktivnih) oficira da im se vreme provedeno na vojnoj obuci uračuna u godine službe. Ovo se, u prvom redu, odnosi na državne službenike, koji su jednovremeno i rezervni oficiri, da im se oficirska obuka pri stupanju u državnu službu i prilikom unapređivanja uračuna u godine službe. Međutim, postoji mišljenje da bi se ovo isto pravo moralo priznati i rezervnim oficirima koji su zaposleni kao opštinski ili privatni činovnici.

Sva ova pitanja još nisu rešena na zadovoljavajući način u Švedskoj. SAFR upravo nastoji da se jednim kvantitativno i kvalitativno zadovoljavajućim regrutovanjem obezbedi potreba švedske armije za starešinskim kadrom.

CILJEVI I PUTEVI OBUKE REZERVNIH OFICIRA U BUNDESVERU¹⁾

Pisac je mišljenja da raznovrsnost rodova oružja pojedinih vidova oružanih snaga, kao i snažan uticaj tehničkog razvoja u svim oblastima armiskog života, postavljaju pred rezervnog oficira Bundesvera nove zahteve. On treba ne samo da raspolaže dovoljnim znanjem za trupnu službu, kao komandir voda i donije komandir čete svog roda oružja, već i da drži korak sa tehničkim razvojem, odnosno razvojem u oblasti komandovanja, kao i da pokazuje razumevanje za politički život.

Obuka rezervnih oficira Bundesvera, ističe pisac, mora u prvom redu da vodi računa o najrazličitijim mogućnostima u potrebe. Ove se mogućnosti ne ograničavaju samo na trupnu službu, već obuhvataju i službu u štabovima i u službama snabdevanja. Prema tome obuka rezervnih oficira Bundesvera treba da osposobi:

— mlade rezervne oficire za upotrebu u njihovim rodovima oružja;

— starije rezervne oficire za upotrebu u mnogobrojnim ustanovama i nadležnostima izvan trupe.

Prema ovom zahtevu će se po mišljenju pisca, ubuduće morati upravljati i sam tok obuke.

Trupnim jedinicama, u kojima je tehnika zastupljena u visokom stepenu, gde je obuka dugotrajna (kako u trupi, tako i na tečajevima), besumnje su potrebni rezervni oficiri koji imaju odgovarajuće stručno obrazovanje.

Pisac ukazuje na činjenicu da je nastava (obuka) do unapređenja u čin rezervnog oficira Bundesvera predviđena i propisana od strane pojedinih vidova oružanih snaga i da se pokazala dobrom i u praksi. Ona pomalo potseća na nastavu (obuku) mladog pripravnika za aktivnog oficira. Najvažniji je pri tome tromesečni tečaj na Oficirskoj školi. To ujedno predstavlja i bitnu novinu u poređenju sa nastavom pre rata. Iskustva iz dosadašnjih

tečajeva pokazala su pravilnost ovih nastavnih mera. Preimućstva ovih tečajeva, po mišljenju pisca, jesu:

— jedinstvenost i jednoobraznost nastave,

— mogućnost potpunog posvećivanja nastavi pripravnika za rezervne oficire.

Rezervni oficiri se stavljaju trupi na raspolaganje u slučaju rata. Stoga oni moraju održavati tesnu vezu sa svojim bataljonima i obratno. Ovi takozvani matični bataljoni, kojima se dodeljuju rezervni oficiri posle završenog roka služenja, odgovorni su za njihovu dalju nastavu i staraju se o njima. Obuka, tj. usavršavanje i produblivanje vojnog znanja protječuće se na:

— učestvovanje u planiranim ratnim igrama,

— pozivanje na trupne vežbe i predavanja,

— upućivanje u cilju proširenja vojnog obrazovanja.

Pisac smatra da bi pri nastavi i staranju o rezervnim oficirima trebalo u prvom redu kod njih razvijati ljudske osobine. U ovo staranje o rezervnim oficirima uključeni su i komandanti garnizona i garnizoni oficiri. Njihova uloga i pomoć pokazala se, uglavnom, na univerzitetima i visokim školama gde studira veliki deo mladih rezervnih oficira. Njihov će zadatak biti — ovo se pokazalo kao neophodno — da ove mlade ljude povežu sa njihovim matičnim bataljonom. Pri staranju o rezervnim oficirima, naročito pri produblivanju njihovih vojnih znanja, pisac posebno ukazuje na dragocenu pomoć Društva za vojnu nauku.

Stariji rezervni oficiri, koji su 1958 godine otpočeli sa vojnim vežbama, biće u potrebljeni ne samo u trupi već i van nje. Oni će svojim iskustvom, ističe autor, biti od velike koristi Bundesveru pri izgradnji novih kadrova, a naročito pri velikim vežbama. Njihova će se obuka, pošto se upoznaju sa novim prilikama u Bundesveru, usmeriti na ona područja gde će oni moći najviše da koriste. Sem položaja u trupi, ovde se misli na njihovu službu u štabovima, u organizacijama teritorijalne odbrane i u okvirima logistike.

¹⁾ Ziele und Wege der Reserveoffiziersbildung in der Bundeswehr, von Gunther v. Below, *Wehrkunde*, Zap. Nemačka, jun 1959.

Za ove rezervne oficire nameću se u prvom redu dve vojne vežbe:

— vojna vežba radi uvođenja u nove prilike Bundesvera; pri tome se poseban značaj pridaje njihovim »prvim koracima«;

— vojna vežba radi nastave na tečajevima i u ustanovama sa određenim zadatkom.

Ovo, po mišljenju pisca, nameće potrebu da se veći broj starijih rezervnih oficira pozove na veće vežbe, u prvom redu

na vežbe NATO-a, u cilju potrebnog pojačanja štabova.

Različiti zadaci iziskuju od starijih rezervnih oficira da svoja vojna znanja stalno produbljuju i da prate razvoj. Ovo će biti moguće samo onda ako se svaki rezervni oficir potrudi da dobrovoljno, van okvira vojnih vežbi, nastavi i sam sa svojim usavršavanjem u vojnom pogledu. Ovo usavršavanje bi moralo da se protegne na oblasti koje ga najviše interesuju u vezi sa njegovom vojnom dužnošću i zadacima, ali, pored toga, i na opštu vojnu oblast.

NOVE KNJIGE

Mahan, POMORSKA STRATEGIJA, izdanje »Biblioteke inostrani pisci« VIZ JNA »Vojno delo«, knjiga XI serija klasika, Beograd 1960 godine, str. 312 i 13 skica, cena 700 din.

Svojom pojavom ovo je delo bilo značajan doprinos teoriji pomorske strategije. Ono je, ustvari, ciklus Mahanovih lekcija održanih na Ratnoj školi SAD u periodu između 1887 i 1911 godine u kojima su razrađena pitanja važnosti prevlasti na moru i uloge ratnih mornarica u istoriji sveta. On dokazuje da su se oružja u hiljadugodišnjoj borbi menjala, ali da te promene nisu uticale na načela strategije, već na njihovu primenu.

Mahan pridaje veliku važnost političkom faktoru u ratu na moru i objašnjava uticaj unutrašnje konsolidacije zemlje na njenu spoljnu politiku i moć, koja se izražava, pored ostalog, i jačinom pomorskih snaga. On negira dotadašnju definiciju strategije — koja je važila za kopno — da ona pretstavlja zbir vojnih operacija, i zamenjuje je stavom da je značenje strategije jednako u miru i u ratu. Taj stav dokumentuje i činjenicom da se u miru raznim ugovorima, pa čak i kupovinom, mogu postići strategiske pozicije koje bi se veoma teško mogle dobiti ratom. Autor zatim detaljno razmatra ulogu strategijskih pozicija na pomorskom ratištu i analizira pitanja koncentracije pomorskih snaga, značaja jedinstva komande i pomorskih baza. Govoreći o strategijskoj poziciji pisac ističe tri njena osnovna faktora: položaj, ofanzivnu i defanzivnu snagu i materijalnu bazu flote. Ali, on potseća da vrednost svake strategiske pozicije na moru zavisi od načina na koji se ona iskorišćava. Pri tome, veličina flote nije osnovni uslov pobeđe. Veća flota pretstavlja samo veću garnituru brodova, a istorija je dokazala da ne pobeđuje uvek veća garnitura. Veliku ulogu imaju odluč-

nost i brzina dejstva. Stoga, kaže se u knjizi, treba što dublje i temeljitije proučavati sve elemente ratovanja na moru u svakom konkretnom slučaju i na određenom prostoru.

Posebna glava obuhvata osnove i načela izvođenja operacija na pomorskom ratištu. U njoj se ističe da je ratovanje na moru veština za čiji uspeh nema dogmatskih recepata. Prava »šema« za odbranu vlastite obale je ona po kojoj su pomorske snage dovoljno jake da protivnikovu flotu potisnu što dalje od te obale.

Po sadržaju i načinu na koji su obrađena pitanja koja se iznose, Mahanova »Strategija« spada u klasična dela iz domena pomorskog ratovanja. Prvi svetski rat nije demantovao, već, naprotiv, potvrdio njegove stavove. Masovna upotreba avijacije i podmornica u Drugom svetskom ratu, kao i munjeviti rat, nisu izmenili osnovna Mahanova strategiska načela, a i danas ga mnogi vojni pisci citiraju u svojim delima.

V. Arsić, ČITANJE KARATA I AERO-FOTOSNIMAKA, izdanje »Biblioteke vojnih udžbenika i priručnika« VIZ JNA »Vojno delo«, Beograd, 1960 godine, str. 167, cena 250 din.

Ova knjiga pretstavlja praktičan priručnik, naročito pogodan za trupne starešine. U njoj su na popularan način obrađeni osnovni pojmovi iz topografije kao što su: o topografskoj karti, njenom korišćenju, radu na zemljištu bez karte, orijentaciji na zemljištu i aerofotosnimcima i njihovom korišćenju. Da bi bili što jasniji i razumljiviji, svi obrađeni pojmovi potkrepljeni su i konkretnim primerima za koje su data i odgovarajuća rešenja.

Knjiga je bogato ilustrovana raznim crtežima koji takođe doprinose boljem razumevanju materije, a u prilogu ima i 19

originalnih aerofotosnimaka na kojima se može praktično vežbati u dešifrovanju.

**P. Grubačević, TEORISKE OSNOVE SPRAVA I RAČUNARA PROTIVAVI-
ONSKJE ARTILJERIJE**, izdanje »Biblioteke vojnih užbenika i priručnika« VIZ JNA »Vojno delo«, Beograd, 1960 godine, str. 402, cena 850 din.

U ovoj knjizi su na pregledan način iznete teoriske osnovne svih sprava i računara PAA, uključujući i elektronske komandne računare. Jedno poglavlje posvećeno je upotrebi radara u PAA. Isto tako, u sažetom obliku izneti su osnovni podaci o pav raketama i njihovim uređajima.

Knjiga je bogato ilustrovan raznim šemama i crtežima koji će u velikoj meri doprineti boljem razumevanju teksta, a za važnije sprave u prilogu su date i principijelne šeme njihove konstrukcije. Knjiga će korisno da posluži svim protivavionskim starešinama, a naročito onima koji se spremaju za polaganje ispita za čin.

Ž. Vuksanović, ELEKTRIČNO PALJENJE MINA, izdanje »Biblioteke vojnih užbenika i priručnika« VIZ JNA »Vojno delo«, Beograd, 1960 godine, str. 101, cena 250 din.

Ovom knjigom — priručnikom dopunjene su i razrađene odredbe Pravila za rušenje koje, s obzirom na namenu, sažeto daju samo obrasce i najnužnija objašnjenja.

U priručniku su detaljno obrađene mreže za električno paljenje, njihovo projektovanje u konkretnoj situaciji, mreže koje se koriste u diverzijama, korišćenje već postojećih rasvetnih mreža i sl. Pored teoriskih objašnjenja, dati su i praktični primeri, što znatno doprinosi lakšem razumevanju materije.

Priručnik je namenjen trupnim starešinama, kao i onima koji se pripremaju za ispite za činove u inženjeriji.

Dušan Plenča, PARTIZANSKI ODREDI NARODA DALMACIJE 1941—1942, XXV knjiga Biblioteke »Iz ratne prošlosti naših naroda« VIZ JNA »Vojno delo«, Beograd, 1960, 425 stranica, 6 skica, 18 fotografija, indeks imena ličnosti i naziva mesta.

U ovom višegodišnjem radu autora — učesnika u događajima dati su rađanja, razvoji i borbe partizanskih odreda Dal-

macije u periodu 1941—1942 godine (do formiranja prvih dalmatinskih brigada), zahvatajući i revolucionarni rad Partije u tom periodu. Težište dela je na borbenim dejstvima, a ostali događaji su zahvaćeni onoliko koliko je potrebno da se bolje sagledaju društveno-politički faktori koji su prethodili ili uticali na stvaranje prvih odreda i njihova dejstva.

Delo je rađeno na osnovu i naših i neprijateljskih dokumenata i pretstavlja značajan prilog za ucpštavanje naših borbenih iskustava.

Jovan Četković, KARADORDE I MILOŠ 1804—1830, XXIV knjiga Biblioteke »Iz ratne prošlosti naših naroda« VIZ JNA »Vojno delo«, Beograd, 1960, 315 stranica, cena 600 dinara.

U ovom delu dat je pregled razvoja Prvog i Drugog srpskog ustanka pod Karadorđem i Milošem — od 1804 do 1830 godine — i to kao jedna celina, kao »neprekidni lanac oružanih i političkih borbi«. Glavni smer cele knjige jeste rasvetljavanje odnosa između srpskih ustanika i pojedinih evropskih sila, sa naročitim osvrtom na ondašnje srpsko-ruske odnose: prve veze ustanika sa Rusijom, uloga Rodofinikina, ustanička spoljna politika posle ofanzive 1809 god., Miloševi odnosi sa Rusijom i drugo. Jednovremeno daje stav i odnos ustanika prema Turcima.

U posebnim odeljcima dati su: odnosi Rusije i Crne Gore pred i u toku srpskog ustanka i likovi Karadorđa i Miloša.

ČASOPISI

VOJNI GLASNIK

Br. 6/1960

General-potpukovnik Branko Obradović: *Procena protivavionske situacije*

Zbog mnogobrojnosti i raznovrsnosti elemenata pav situacije o kojima treba voditi računa u savremenim uslovima, starešine protivavionskih jedinica raznih stepena neće procenom obuhvatiti sve elemente, niti će ih ceniti u istom obimu. Stoga pisac iznosi svoje mišljenje o potrebi razgraničenja, a potom se osvrće na sadržaj procene, zadržavajući se posebno na proceni neprijatelja u vazduhu, jer ovo može posebno uticati na celishodno organizovanje sistema PVO.

Potpukovnik Luka Anđelić: *Osobeno-sti napada pešadiskih jedinica zimi na planinskom zemljištu*

U članku se razmatraju teškoće koje prate napadna dejstva pešadije u zimskim uslovima na planinskom zemljištu, kao i šta treba preduzeti da bi se te teškoće otklonile. Organizovanje napada je detaljnije obrađeno.

Potpukovnik Ante Bačinić: *Obrana oklopne pešadije i tenkova*

Članak je nastavak razmatranja tematike o oklopnoj pešadiji i tenkovima, iz koje su dosad (u prošlog godini) objavljena tri članka.

Pored ovih, »Vojni glasnik« donosi i sledeće članke:

Pukovnik Stanislav Podboj: *Način obuke i bojna gotovost artiljeriskih jedinica*

Potpukovnik Maksim Vivoda: *O lažnim inženjerskim objektima*

Pukovnik Đuro Ljuština: *Neka pitanja individualne protivavionske zaštite*

Pukovnik Vladimir Slobodjaninov i potpukovnik Ivica Jakelić: *Obuka u gađanju tenkova na minijažurnom POO poligonu u noću*

Major Vitomir Jovanović: *Uticaj antene i zemljišta na neprekidnost veze sa VVF radiostanicama male snage*

Kapetan I klase Vojislav Vukićević: *Uticaj uređenja prostorija na radno raspoloženje*

Potpukovnik Stevan Sindelić: *Primena televizije u vojne svrhe*

Stevan Kojić: *O upotrebi nekih termina u Armiji*

Rubrika »Iz inostranih armija« donosi prikaz članka *Amfibiska vozila u savremenim uslovima* i taktičko-tehničke i druge novosti.

VAZDUHOPLOVNI GLASNIK

br. 3/1960

Potpukovnik Ljubomir Dobročević: *Neka razmatranja o značaju borbe za vazdušni prostor*

U članku se govori o značaju prvih udara i kontroli vazdušnog prostora pre njih za ostvarenje prevlasti u vazdušnom prostoru, a zatim se iznosi mišljenje o mogućnosti obezbeđenja strategijske prednosti, kao i o tome da će granice i okvire borbe za operativnu prevlast biti teško odrediti.

Pukovnik Mido Rakočević: *Laka borbena avijacija u savremenim uslovima*

Pisac iznosi svoje mišljenje o jednom veoma zanimljivom pitanju i dodiruje čvorne probleme uloge i upotrebe lake

borbene avijacije, ističući njen značaj naročito za male zemlje.

Pored ovih, Vazduhoplovni glasnik donosi i sledeće članke:

Potpukovnik Ilija Sekulić: *Podrška jedinica KoV*

Potpukovnik Dušan Gabrijević: *Ratna upotreba helikoptera*

Putpukovnik Kamilo Brešan: *Protivavionska artiljerija u PVO aerodroma*

Major Danilo Slavec: *Sušenje kiseonika za potrebe visinskih letova*

Inž. Pavle Kaluđerčić: *O uzrocima nekih neispravnosti avionskih akumulatora K-1 i G-1*

Pukovnik Mirko Vales: *Smernice razvoja i neka dostignuća u vazduhoplovnoj navigaciji*

Pukovnik Ljubo Vukčević: *Rasturanje vatre avionskog naoružanja*

Pukovnik Nikola Cvikić: *Brišući letovi i bezbednost letenja*

Sem članaka naših pisaca, Glasnik donosi rubriku: »Iz stranih RV« sa više prikazanih članaka, novosti i vesti, a zatim pregled sadržaja naših vojnih stručnih časopisa.

VOJNO-EKONOMSKI PREGLED

br. 3/1960

Potpukovnik Branko Čirić: *Trgovina i snabdevanje u ratu*

U članku se razmatraju karakteristike trgovine i njena uloga u miru i ratu pri snabdevanju tržišta, odnosno velikih potrošača raznim materijalnim dobrima. Autor ukazuje na razliku između trgovine i snabdevanja posebno ističući regulativnu ulogu države u robnoj razmeni i određivanju izvora snabdevanja u ratu. Za svaki izvor iznosi osnovne karakteristike koje utiču na snabdevanje i robni promet u ratu.

Pukovnik Rudolf Musi: *Inflacija i deflacija novca*

U članku se razmatraju uzroci inflacije i deflacije i ukazuje na posledice ovih pojava koje se odražavaju na privredu jedne zemlje. Zatim se ističu mere koje treba preduzeti da bi se štetne posledice ovih pojava svele na najmanju meru.

Pukovnik Dr Vuko Goce-Gučetić: *Iskustva iz primene novih propisa o materijalnoj odgovornosti vojnih lica*

U članku se iznose pozitivni i negativni rezultati uočeni u toku jednogodišnje primene propisa o materijalnoj odgovornosti vojnih i građanskih lica na službi u JNA

i ukazuje na mere koje treba preduzeti da se uočeni propusti otklone.

Pored ovih, Pregled donosi i sledeće članke:

Pukovnik Franjo Vidaček: *Korišćenje mesnih sredstava i snabdevanje mesom u ratnim uslovima*

Major Rudi Kršanac: *Uticao ABH oružja na namirnice i vodu, njihova zaštita i dekontaminacija*

Potpukovnik Đuro Lazić i Mile Indić: *Mesto i uloga kontrole materijalnog i finansiskog poslovanja u JNA*

Major Marko Pavičić: *Organizacija intendantske službe na brodovima i plov-nim jedinicama*

Major Pavle Pećanić: *Primena Zakona o opštem upravnom postupku i regulisanje plata tehničkog osoblja*

Kapetan Vojislav Vukičević: *Jedno ko-risno savetovanje*

Časopis ima i rubrike »Inostrane armi-je«, »Ekonomske, naučne i tehničke novi-sti i zanimljivosti« i »Nove knjige i publi-kacije«.

VOJNO-TEHNIČKI GLASNIK

Br. 6/1960

Inž. Dušan Mušicki: *Uticao gustine heksolita na probojnost kumulativne mu-nicije*

Pukovnik Jovan Marinković: *Mere bezbednosti pri radu sa municijom i eks-plozivom*

Kapetan I klase Obrad Dinić: *Uticao otkoćnog ugla na tačnost gađanja stre-ljačkim oružjem*

Kapetan Nenad Cerović: *O dimnoj mu-niciji*

Pukovnik Branko Tanjga: *Džepni ten-kovski trener*

Potpukovnik Stevo Hrštić: *Svetlosni tenkovski pantograf*

Potpukovnik Ilija Poguberov i major Dragoljub Surdanović: *Korišćenje želez-ničkog transporta u uslovima savremenog rata*

Potpukovnik inž. Milan Pticek: *Pešački viseći most*

Vodnik I klase Stevan Stojanović: *Šip-ka puške preuđešena kao pipalica*

Kapetan I klase Momčilo Antić i An-ton Hila: *Elektronska optika i njena pri-mena*

Major Vitomir Jovanović: *Nešto o pri-meni goniometra u radioizvidanju i zaštiti od ometanja*

Major Zvonko Gorjup: *Fotometrski instrumenat stereotop i njegova primena*

Pored toga, Glasnik donosi:

U rubrici »Iz inostranih časopisa«:

— Švajcarski srednji tenk P58

— Protivoklopno oruđe koje poslužuje jedan čovek

— Putanja interkontinentalne balisti-čke rakete

— Tranzistorski radar za male brodove

— Sateliti u službi osmatranja i oba-veštavanja

— Tetrodni poluprovodnik

— Uticao protivtega na domet radio-stanice

U rubrici »Iz domaćih časopisa«:

— Ženevski atomski sinhrotron

— Magnetska sočiva proizvedena u preduzeću »Rade Končar« ugrađena u že-nevski sinhrotron

— Novi reaktor sa tečnim nuklearnim gorivom; Perspektive eksploatacije ener-gije

— Nova filmska kamera

— Perspektive korišćenja struja visoke frekvencije

— Jonosferska energija — novi izvor energije; Automatsko usporavanje i zau-stavljanje vozova

— Raketa koja smiruje morske talase; Elektronska garaža.